

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ULHÓWEK NA LATA 2007-2015

Grudzień 2007 roku

Spis treści

Wstęp.....	4
1.Diagnoza aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy	5
1.1 Podstawowe informacje oraz rys historyczny gminy Ulhówek.....	5
1.2 Przestrzeń i środowisko	6
Położenie gminy	6
Układ osadniczy	7
Środowisko naturalne	9
Środowisko kulturowe	10
1.3 Sfera społeczna	14
Demografia	14
Wiek i struktura ekonomiczna mieszkańców	18
Struktura wykształcenia mieszkańców	20
Rynek pracy, bezrobocie i jego struktura	21
Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania	23
.....	23
Warunki mieszkaniowe	24
Podstawowe problemy zidentyfikowane w sferze społecznej	25
1.4 Sfera gospodarcza	25
Sektor rolniczy	25
Sektor pozarolniczy	28
Rozwój sektora turystyki	29
Podstawowe problemy zidentyfikowane w sferze gospodarczej	30
1.5 Infrastruktura techniczna	31
Infrastruktura transportowa i komunikacyjna	31
Gospodarka wodno-ściekowa	34
Gospodarka odpadami komunalnymi	36
Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	37
Infrastruktura telekomunikacyjna	38
1.6 Infrastruktura społeczna	38

Infrastruktura edukacyjna i sportowa	38
Infrastruktura społeczno-kulturalna	41
Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	42
1.7 Jakość rządzenia	42
Analiza potencjału inwestycyjnego i atrakcyjności inwestycyjnej gminy	43
Planowanie strategiczne, promocja gminy, współpraca międzygminna	44
Poziom i jakość kapitału społecznego w gminie	45
1.8 Analiza SWOT	46
2. Misja i wizja strategicznego rozwoju gminy	48
2.1 Misja i wizja strategii	49
2.2. Cele strategiczne (priorytety rozwojowe)	50
2.3 Cele operacyjne oraz kierunki działań	51
3. Spójność strategii z innymi dokumentami strategicznymi	60
4. System wdrażania i monitorowania realizacji strategii	60
Wdrożenie strategii	61
Monitoring i pomiar wskaźników	61
5. Źródła finansowania strategii	64
6. Proces konsultacji społecznych nad strategią	65
Załącznik 1. Wieloletni Plan Inwestycyjny	67

Wstęp

Proces planowania strategicznego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania gminą. Planowanie pomaga wydajniej gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą się pojawić w niedalekiej przyszłości tak, by odpowiednio wcześniej im przeciwdziałać. Opracowany plan strategiczny umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów *ad hoc*, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo-skutkowy. Strategia rozwoju gminy pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Obowiązek posiadania aktualnej strategii rozwoju gminy wynika również z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym oraz ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Strategia rozwoju gminy stanowi także formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań z funduszy zewnętrznych (krajowych i unijnych).

Strategia rozwoju Gminy Ulhówek na lata 2007-2015 składa się z następujących części:

1. Diagnoza strategiczna stanu istniejącego, czyli analiza głównych obszarów rozwoju społeczno-gospodarczego gminy
2. Analiza mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń rozwoju (SWOT) opartych na wcześniej wykonanych opisach stanu istniejącego i opinii społeczności lokalnej. Projekcja przyszłości zawiera dwa skrajnie odmienne scenariusze możliwego przebiegu zdarzeń i procesów rozwojowych oparte na maksymalnie korzystnym układzie szans i zagrożeń.
3. Wizja i misja strategiczna oraz główne kierunki rozwoju gminy uwzględniające specyfikę gminy i zewnętrzne warunki jej funkcjonowania
4. System realizacyjny strategii, w tym ramy finansowe oraz wykaz projektów kluczowych ujętych w formie załącznika jako wieloletni plan inwestycyjny

Niniejszy dokument sporządzono zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego województwa lubelskiego w zakresie przygotowywania strategii rozwoju lokalnego w latach 2007 – 2015, opracowanym przez Departament Strategii i Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Uchwała Rady Gminy przyjmująca strategię oraz tekst strategii należy przesać do Departamentu Strategii i Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w terminie 1 tygodnia od daty jej uchwalenia.

1. Diagnoza aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy

Diagnoza stanu wyjściowego obejmuje szczegółową analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na rozwoju gminy. Diagnoza kończy się opracowaniem analizy SWOT, która jest podsumowaniem przeprowadzonych badań analitycznych i stanowi podstawę do sformułowania właściwej diagnozy strategicznej, służącej do określenia wizji i celów rozwojowych gminy.

1.1 Podstawowe informacje oraz rys historyczny gminy Ulhówek

Początki Gminy sięgają XIV wieku. Pierwsza nazwa to Hulwów, później wieś nosiła nazwę Ulhów. Pod koniec XIV wieku Ulhówek należał do Pawła Radzanowa, chorążego płockiego i warszawskiego. Od połowy XVI w. wieś należała do Sienieńskich. Według spisu z 1880 roku, we wsi było 7 domów dworskich i 184 chłopskie. Osada liczyła 1062 mieszkańców, w tym 967 unitów, 81 katolików i 14 Żydów. Spis z 1921 roku, kiedy Ulhówek znajdował się w powiecie rawskim (województwo lwowskie), mówił o położonych we wsi 204 domach oraz 1136 mieszkańcach. Polacy stanowili mniejszość. W tamtym czasie w Ulhówku mieszkało aż 1055 Ukraińców oraz 13 Żydów.

W 1472 roku zbudowano drewnianą cerkiew. Początkowo była to świątynia prawosławna, a od 1596r. do końca II wojny światowej - grekokatolicka. Zachowały się również nagrobki z inskrypcjami staroruskimi na nieczynnym obecnie cmentarzu grekokatolickim. Wśród nich wyróżnia się kamienna rzeźba św. Pawła z mieczem i księgą. W 1928 roku obok cerkwi wybudowano we wsi drewnianą szkołę. W latach 60-70tych XX wieku wybudowane zostały: ośrodek zdrowia, siedziba urzędu gminy, bank, posterunek policji oraz biblioteka.

14 II 1944 roku podczas ofensywy UPA, mającej na celu opanowanie terenów między Bugiem a Huczwą, Ukraińcy zajęli Ulhówek, Tarnoszyn i Dyniska. Spalili część wsi, pomordowali dużą liczbę Polaków. Powojenne przesiedlenia ludności polskiej i ukraińskiej w ramach akcji „Wisła” na trwałe zmieniły strukturę ludności tego obszaru – z wielu wsi wysiedlono nawet do 70% Ukraińców.

W latach 60-tych w miejsce opustoszałych wsi i zniszczonych folwarków utworzono w 10 miejscowościach gminy Państwowe Gospodarstwa Rolne (tzw. PGR), które zasiedlano ludnością sprowadzaną z różnych części Polski oraz kresów wschodnich włączonych po II wojnie do ZSRR. Ludność ta, niezwiązana z regionem, pozbawiona oparcia w historii, lokalności i tradycji stanowiła doskonały materiał na robotnika państwa socjalistycznego. Ogromne problemy natury społeczno-ekonomicznej pojawiły się natomiast w okresie transformacji ustrojowej lat 90-tych XX wieku. Po likwidacji PGR-ów majątek przejęła Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, aktualnie

Agencja Nieruchomości Rolnych. Brak alternatywy zatrudnienia dla pracowników gospodarstw państwowych powodował stopniowo narastającą marginalizację i wykluczenie społeczne ogromnej liczby mieszkańców (tj. ok. 38% całej populacji gminy), a także degradację społeczną dzielnic, które te osoby zamieszkiwały.

Należy podkreślić, iż te historyczne już fakty bardzo silnie oddziałują na aktualną sytuację społeczno-gospodarczą gminy Ulhówek, determinując jej rozwój. Warto zauważyć, iż obszar ten od wieków stanowił naturalne, etniczne przenikanie się kultur i religii. Mieszkała tu bowiem ludność wielowyznaniowa - chrześcijanie wschodni (kościół grekokatolicki i prawosławni) oraz chrześcijanie zachodni (kościół rzymskokatolicki). Dziedzictwo kulturowe zamieszkujących ten obszar Polaków, Ukraińców i Żydów wywodziło się zarówno z zachodniego jak wschodniego kręgu cywilizacyjnego. Przenikało się i uzupełniało nawzajem. **Ta specyfika silnie wyróżnia gminę Ulhówek na tle sąsiednich gmin regionu.**

1.2 Przestrzeń i środowisko

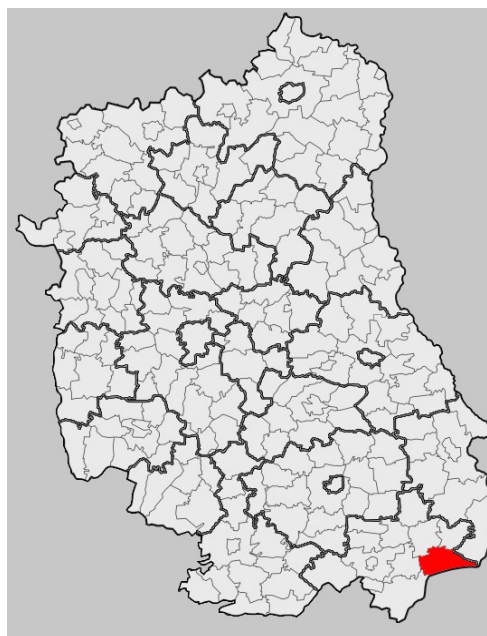
Położenie gminy

Gmina Ulhówek położona jest w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego i wschodniej części powiatu tomaszowskiego. Gmina sąsiaduje od północy z gminami: Łaszczów i Telatyn, od wschodu z gminą Dołhobyczów, od zachodu z gminą Lubycza Królewska, Jarczów zaś od południa graniczy bezpośrednio z Ukrainą. Ośrodkiem gminnym jest miejscowość położona w centralnej części gminy - Ulhówek.

Powierzchnia Gminy Ulhówek obejmuje 14,6 tys. ha, (146 km²) co daje jej czwartą pozycję w powiecie (za Lubyczą Królewską, Sułcem i Tomaszowem Lub.)

Zdecydowana większość powierzchni gminy zajmują użytki rolne 12,9 tys. ha (88%). Lasy zajmują niespełna 3,7% powierzchni (995 ha), wody 143 ha, sady 73 ha, a zabudowa 300 ha.

Gęstość zaludnienia jest bardzo niska i wynosi 37os/km², przy średniej powiatu 61 os/km² i wojewódzkiej 88 os/km².

Zgodnie z podziałem administracyjnym kraju (od 01.01.1999r.) gmina Ulhówek należy do powiatu tomaszowskiego, wchodzącego w skład jednego z 24

powiatów woj. Lubelskiego. W starym podziale administracyjnym gmina należała do woj. Zamojskiego.

Główne funkcje gminy to: administracyjno-usługowa, obsługa rolnictwa, oświaty, handlu i rzemiosła.

Można ocenić, iż położenie gminy Ułhówek jest bardzo niekorzystne, zarówno w skali mikro (powiatu) jak i makro (województwa i Europy).

Dostępność komunikacyjna (tj. położenie w stosunku do głównych korytarzy komunikacyjnych) jest ograniczona, co niekorzystnie oddziałuje na rozwój całej gminy. Urząd Gminy znajduje się w odległości 24 km od siedziby powiatu - Tomaszowa Lubelskiego i drogi krajowej S17 Warszawa – Hrebenne przebiegającej przez to miasto. W praktyce oznacza, to, że gmina pomimo bezpośredniego sąsiedztwa z granicą państwa nie czerpie z tego tytułu żadnych korzyści społeczno-ekonomicznych. Priorytetem dla władz lokalnych stało się zatem utworzenie osobowego przejścia granicznego na terenie gminy w m. Budynin lub Szczepiatyn. W tej sprawie od kilku już lat trwają uzgodnienia z rządem polskim i stroną ukraińską.

Mapa 1. Umiejscowienie gminy na tle Polski i województwa lubelskiego

Układ osadniczy

W skład gminy wchodzi 24 sołectwa: Budynin, Dębina, Dębina-Osada, Dyniska, Hubinek, Korczmin, Korczmin-Osada, Krzewica, Machnówek, Magdalenka, Oserdów, Podlodów, Rokitno, Rzeczyca, Rzeplin, Rzeplin-Osada, Szczepiatyn, Szczepiatyn-Osada, Tarnoszyn, Ulhówek (2 sołectwa), Wasylów, Wasylów Wielki, Żerniki.

Wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, jednak ich stan i zagospodarowanie wymaga wielu działań rewitalizacyjnych, zwłaszcza w miejscowościach popegeerowskich.

GMINA ULHÓWEK

Mapa 2. Układ osadniczy i komunikacyjny gminy

Środowisko naturalne

Geograficznie gmina Ułhówek położona jest na obszarze dwóch krain geograficznych, tj. Grzędy Sokalskiej (północna część gminy) i Pobuża (pozostała część gminy). Krajobrazowo te dwie krainy nie różnią się od siebie – wpływa to raczej na zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej gminy.

Północna część gminy ma urozmaiconą rzeźbę wyżynną z dominującymi w krajobrazie wzniesieniami np. Góra Św. Jana, Linna Góra, Góra Hubinek, których wysokości bezwzględne osiągają 225-245m. Rzeźba terenu na przeważającym obszarze gminy jest mało urozmaiconą, dość regularną i nie stwarza żadnych ograniczeń do rozwoju funkcji rolniczej.

Na terenie gminy Ułhówek nie występują rezerваты przyrody. Cenny ekologiczny system gminy Ułhówek tworzą ekosystemy wodne, wodnotorfowiskowe i łąkowe w dolinach: Rzeczycy, Szyszły, Kanału Rokitno oraz ekosystemy leśne. Do najcenniejszych należą ekosystemy wodne i wodnotorfowiskowe doliny Szyszły ze zbiornikiem w Magdalence oraz ekosystemy leśne kompleksów „Ulików”, „Małą Tarasówka- Korczmin”, „Las Rzepliński” „Zapusty”. Szczególnie doliny Szyszły w obszarze gminy Ułhówek i Jarczów kwalifikuje się do uznania za ostoję siedliskową w europejskim systemie ekologicznym NATURA 2000.

Z analizy przyrodniczej gminy oraz powiązań funkcjonalnych z obszarami otaczającymi wynika, że obszar gminy Ułhówek jest powiązany:

- Z międzynarodowym rzeczonym korytarzem ekologicznym Dolina Bugu poprzez górną Huczwę i jej prawostronny dopływ Kanał Rokitno oraz

poprzez Sołokiję i jej lewostronne doptywy- Rzeczyca z doptywem Szyszły i licznymi małymi ciekami

- Z krajowym korytarzem leśno-bagiennym Roztocze poprzez dolinę Rzeczycy, Szyszły do górnej Sokiji w południowej części gminy oraz poprzez regionalny korytarz ekologiczny leśno-rzeczny Przewodów-Posadów- Łaszczów- Tarnawatka- Krasnobród, w obrębie którego znajduje się kanał Rokitno, kompleksy leśne „Las Rzepliński” i „Zapusty” z krajowymi korytarzami- Roztoczańskim i Doliną Wieprza.

System Przyrodniczy gminy, tworzą:

1. korytarze ekologiczne doliny Rzeczycy i jej doptywu Szyszły wraz z dolinami pozostałych ich doptywów /sięgacze ekologiczne/
2. korytarz ekologiczny doliny Kanału Rokitno obejmujący również doliny doptywów sięgacze ekologiczne/, powiązany poprzez korytarz doliny Huczwy z międzynarodowym korytarzem ekologicznym - Dolina Bugu
3. wodno-torfowiskowy obszar węzłowy obejmujący torfowiskową dolinę Szyszły do Tarnoszyna z licznymi torfiankami i zbiornikiem wodnym „Magdalenka”
4. leśne obszary węzłowe obejmujące część kompleksów leśnych „Ulików” i „Mała Tarasówka-Korcmin”
5. lokalne, leśne węzły ekologiczne „Las Rzepliński” i „Zapusty

NATURA 2000:

Obszar o szczególnych walorach przyrodniczych występuje w północnej części gminy, tj. w Zlewni Górnej Huczwy. Ustanowiono tam ostoję ptasiej sieci ekologicznej europejskiego systemu obszarów ochrony siedliskowo-gatunkowej NATURA 2000 (nr PLB060017).

Pomniki przyrody:

Na terenie gminy Ulhówek prawnej ochronie (na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody) podlega 5 sosen pospolitych oraz 5 dębów szypułkowych rosnących Magdalence. Ochrona polega na zakazie wycinania, niszczenia drzew oraz lokalizowania obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 15 m od drzew¹.

Środowisko kulturowe

Wielokulturowość i wieloetniczność pogranicza powoduje, iż **gmina może się poszczycić wieloma cerkiewnymi i kościelnymi obiektami sakralnymi z XVIII i XIX wieku.**

Do najcenniejszych sakralnych obiektów greckokatolickich należy zaliczyć:

- drewniana cerkiew i dzwonnica w Budyninie z 1877 r. - obecnie kościół
- murowana cerkiew w Szczepiatynie z 1913 r. - obecnie kościół

¹ Dz. Urz. WRN w Zamościu z 1976 r. Nr 3 poz.17

- odbudowana drewniana cerkiew w Korczminie z 1658 r.
- dzwonnica cerkiewna w Dyniskach i Hubinku z XVIII i XIX w.

Interesujące kościoły rzymskokatolickie spotkamy:

- w Machnówku - z 1912 r. Obok kościoła stoi kamienna rzeźba nagrobna z 1931 r. o dużej wartości artystycznej;
- w Rzeplinie - z końca XVIII w.;
- w Wasylowie Wielkim - z 1897 r.
- w Żernikach znajduje się drewniany kościół przekształcony z dawnej cerkwi, która stała w Turkowicach

Ważnym miejscem dla historii Polski był w XIX w. dwór w Dyniskach, w którym pieczętowanie pielęgnowano tradycje patriotyczne.

W Ulhówku zachowała się część cmentarza grekokatolickiego. Układ cmentarza to czworobok o powierzchni 0,45 ha bez podziału na kwatery. Zachowało się około 80 nagrobków kamiennych i żeliwnych, w tym dwa z pierwszej połowy XIX w. Nagrobki najstarsze to niskie krzyże kamienne bez podstaw, umieszczone bezpośrednio z ziemi z 1841 i 1843 roku. W Dyniskach przy starej alei lipowo-dębowej, biegnącej od granicy Państwa stoi kapliczka św. Jana Nepomucena.

Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków:

- zespół kościoła filialnego z drewnianym budynkiem kościoła, dawnej cerkwi z 1887r. oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w Budyninie – A/31
- drewniana dzwonnica z 1887r. w Budyninie – Aa/32
- kopiec ziemny w Hubinku – ZAa/55
- kopiec ziemny w Hubinku – ZAa/56
- ruina dawnej cerkwi z 1658r. w Korczminie (w rekonstrukcji) – ZA/501
- kopiec ziemny (stanowisko archeologiczne nr 89) w Rzeczy - Podludowie – ZAa/65
- kopiec ziemny (stanowisko archeologiczne nr 78) w Rzeczy - Podludowie – ZAa/66
- kopiec ziemny (stanowisko archeologiczne nr 1) w Rzeczy – ZAa/60
- kopiec ziemny (stanowisko archeologiczne nr 2) w Rzeczy – ZAa/61
- zespół kościoła parafialnego z murowanym budynkiem kościoła z 1797 – 98r. oraz cmentarzem przykościelnym wraz z drzewostanem w Rzeplinie –A/655
- grodzisko na wzniesieniu „Lubija” w Rzeplinie – A/255
- dzwonnica drewniana z 1890r. w Szczepiatynie – ZA/511

Obiekty będące w ewidencji zabytków:

- **Budynin**
 - popówka drewniana z k. XIXw.
 - kamienna figura św. Floriana z 1 poł. XIXw.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (11)

- **Dębina**
 - stanowiska archeologiczne (24)
- **Dyniska**
 - dzwonnica murowana z XIXw.
 - cmentarz przykościelny z drzewostanem z XIXw.
 - murowana kapliczka domkowa św. Andrzeja z 1 poł. XIXw.
 - murowana kapliczka domkowa św. Jana Nepomucena z 1 poł. XIXw.
 - pozostałości parku dworskiego z XIXw.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (12)
 - aleja lipowa i dębowa z ruinami kapliczki
- **Hubinek**
 - murowana dzwonnica cerkiewna, obecnie kaplica rzymsko – katolicka z XVIIIw.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (32)
- **Korczmin**
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (37)
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.
- **Krzewica**
 - stanowiska archeologiczne (26)
- **Machnówek**
 - murowany kościół parafialny z 1908-12r.
 - murowana plebania z 1908-12r.
 - murowana dzwonnica po d. cerkwi z 1938r.
 - cmentarz przykościelny z drzewostanem z pocz. XXw.
 - cmentarz grzebalny, czynny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny, nieczynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (17)
- **Magdalenka**
 - murowana fabryka płatków ziemniaczanych z 1889r.
 - stanowiska archeologiczne (10)
- **Oserdów**
 - kamienna figura MB Niepokalanego Poczęcia z XIXw.
 - cmentarz grzebalny, nieczynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (12)
- **Rokitno**
 - stanowiska archeologiczne (15)
 - stanowiska archeologiczne (23)
- **Rzeczyca**
 - murowana kaplica cmentarna z 2 poł. XIXw.
 - kamienna figura z krzyżem z XIXw.
 - dwór murowany z XIXw.
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.

- stanowiska archeologiczne (23)
- **Rzeplin**
 - murowana dzwonnica z k. XVIIIw.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (61)
- **Szczepiatyn**
 - cerkiew z dzwonnica obecnie kaplica rzymsko – katolicka z 1910-1913r.
 - cmentarz przykościelny z drzewostanem z k. XIXw.
 - kamienna kapliczka św. Jana Nepomucena z XIXw.
 - krzyż kamienny z XIXw.
 - drewniany dom nr 18 z 1918r.
 - gorzelnia murowana, obecnie młyn z XIXw.
 - murowany dom gorzelnianego z XIXw.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (39)
- **Tarnoszyn**
 - cmentarz pocerkiewny z XIXw.
 - drewniany dom mieszkalny nr 24 z 1914r.
 - stodoła drewniana nr 5 z 1928r.
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.
 - cmentarz z okresu I wojny światowej
 - stanowiska archeologiczne (40)
- **Ulhówek**
 - murowana kapliczka św. Antoniego z pocz., XXw.
 - drewniana kapliczka św. Piotra z 1 poł. XIXw.
 - 2 krzyże kamienne z XIXw.
 - drewniany spichlerz nr 51 z 1919r.
 - cmentarz grzebalny nieczynny z XIXw.
 - stanowiska archeologiczne (19)
- **Wasyłów Wielki**
 - murowany kościół filialny z 1897r.
 - murowana kapliczka św. Anny z XVIII/XIXw.
 - krzyż kamienny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny, czynny z XIXw.
 - cmentarz grzebalny, nieczynny z XIXw.
 - kopiec tatarski
 - stanowiska archeologiczne (48)
- **Żerniki**
 - pozostałości dworu murowanego – piwnice z XIXw.
 - park podworski z XIXw.
 - cmentarz grzebalny przykościelny
 - cmentarz grzebalny czynny z XIXw.

- stanowiska archeologiczne (32)

Należy podkreślić, iż bardzo istotnym elementem kulturowym gminy, wyróżniającym ją spośród gmin sąsiednich są wydarzenia związane z pobytem dwóch znakomitych gości – Franciszka Liszta (kompozytora, pianisty), który w 1850 roku przez kilka tygodni przebywał w Dyniskach oraz Artura Grottgera (rysownika, malarza, poety), który przebywał w Dyniskach w 1866 r. ze swoją narzeczoną Wandą Monee de La Tour.

Z tych czasów zachowała się samotna, uschnięta sosna, pod którą artysta spotykał się z narzeczoną (tzw. *Sosna Grottgera*). Pobyt Grottgera trwał kilka tygodni, ale wycisnął ogromne piętno w świadomości mieszkańców. Nawiązując do tych historycznych wydarzeń, obchodzone są aktualnie w Dyniskach Dni Grottgerowskie oraz Międzynarodowe Plenery Malarskie.

Bogate walory środowiska kulturowego i pozytywne walory środowiska przyrodniczego stanowią dobrą okazję do rozwoju sektora kultury i turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak lokalne uregulowanie prawne (m.in. w zakresie ochrony zabytków), stworzenie odpowiedniej gminnej infrastruktury kulturalno-turystycznej, prowadzenie skutecznych działań promocyjnych, a przede wszystkim instytucjonalna organizacja tego rodzaju działań (np. w formie stowarzyszenia lub jednostki budżetowej urzędu gminy).

1.3 Sfera społeczna

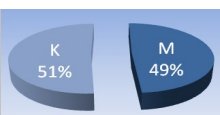
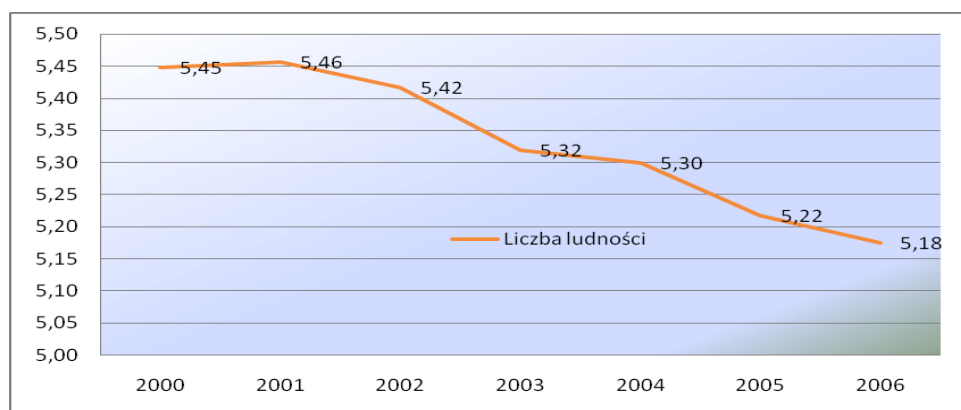
Demografia

Gminę, według danych ewidencji ludności Urzędu Gminy z 30.06.2007 r. zamieszkiwało 2741 kobiet i 2739 mężczyzn.

W gminie Ulhówek tak jak i w powiecie i w województwie zamieszkuje więcej kobiet niż mężczyzn. Kobiety stanowią 51% zaś mężczyźni 49%. Na 100 mężczyzn w powiecie tomaszowskim przypadają 103 kobiety, natomiast w województwie lubelskim 106. W gminie jest to 102 kobiety na 100 mężczyzn. Przyrost liczby kobiet nad liczbą mężczyzn spowodowane jest nadumieralnością mężczyzn w każdej grupie wiekowej.

Negatywną tendencją demograficzną w gminie Ulhówek, ale także w gminach sąsiednich oraz w całym powiecie Tomaszowskim jest systematyczny i jak się wydaje trwały spadek liczby ludności.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie w latach 2000-2006 (w tys.)

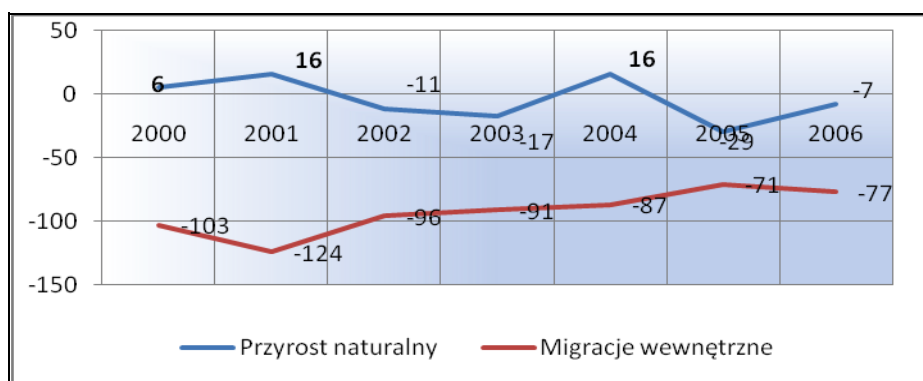

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyczyną spadającej liczby ludności są: ujemny przyrost naturalny (różnica pomiędzy narodzinami a zgonami) oraz ujemne saldo migracji, zarówno krajowych jak i zagranicznych (różnica pomiędzy zameldowaniem a wymeldowaniem).

Zdecydowana większość mieszkańców zamieszkujących obecnie gminę przybyła tu przed 1989 rokiem. Okres transformacji ustrojowej po 1989 roku charakteryzował się silnym odpływem ludności – w latach 1989-2002 wyjechało stąd *per saldo* 908 osób (tj. ponad 35% ludności). W zdecydowanej większości (ok. 50%) byli to ludzie w wieku 29-30 lat, czyli z punktu widzenia gospodarczego - najcenniejsze zasoby pracy. Od roku 2001 zauważalny jest spadek dynamiki ujemnego trendu migracyjnego, choć nadal osiąga on duże wartości ujemne (Wykres 2).

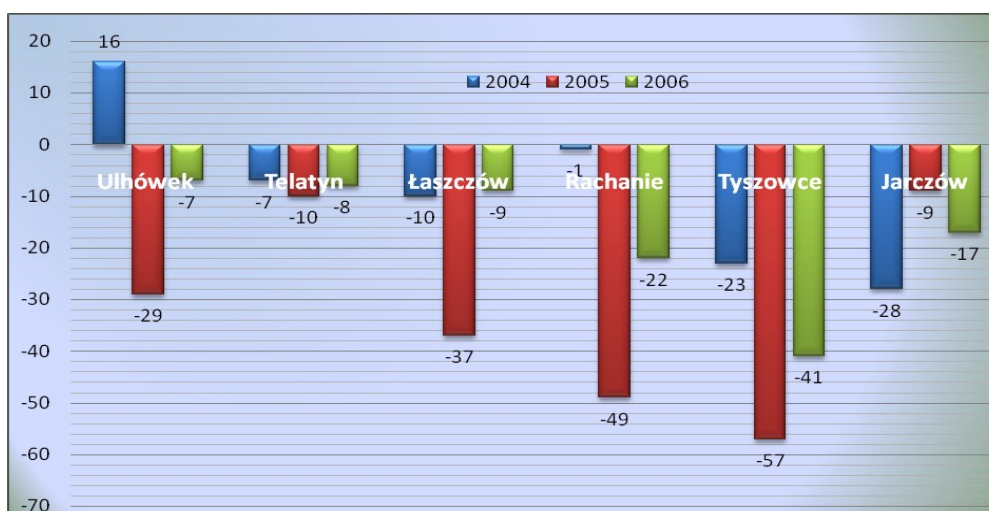
Wykres 2. Wskaźniki przyrostu naturalnego i migracji w gminie Ułhówek w latach 2000-2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto natomiast odnotować, iż negatywne trendy demograficzne związane z ruchem ludności (przyrostem naturalnym i migracjami) są charakterystyczne dla całego powiatu Tomaszowskiego (Wykres 4). Co więcej, można stwierdzić, że Gmina Ułhówek **na tle gmin sąsiednich wypada w tych wskaźnikach bardzo dobrze** - w 2001 i w 2004 roku osiągnęła bowiem jako jedyna gmina w regionie dodatni przyrost naturalny (+ 16 osób) i osiągnęła w 2006 roku najniższe spośród porównywanych gmin ujemne saldo naturalnego ruchu ludności (-7 osób). Pod tym względem gmina wyróżnia się pozytywnie (Wykres 3).

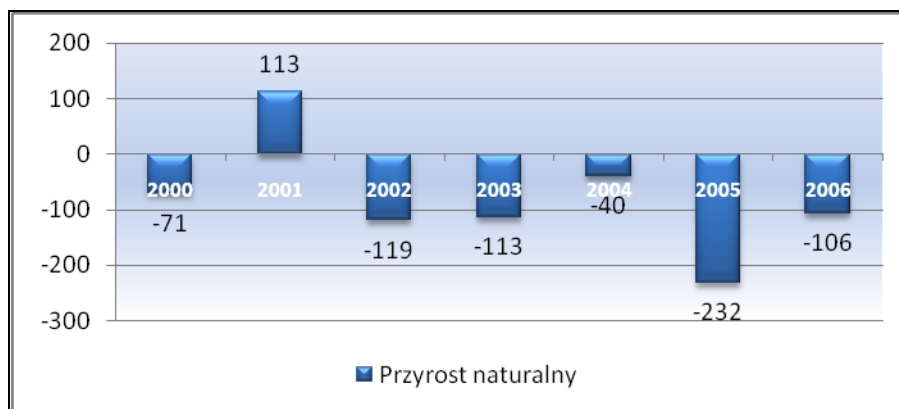
Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców na tle gmin sąsiednich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Negatywne procesy depopulacyjne w całym regionie i powiecie Tomaszowskim są niezbitym faktem (Wykres 4). Należy zatem jak najpilniej podjąć skoordynowane działania zapobiegające tym zjawiskom, by ustrzec się procesowi wymierania całych miejscowości, jak ma to miejsce np. w przypadku miejscowości Oserdów gminy Ułhówek, gdzie liczba ludności w latach 1999-2004 zmniejszyła się o ponad 47% mieszkańców wsi.

Wykres 4. Przyrost naturalny w powiecie Tomaszowskim w latach 2000-2006

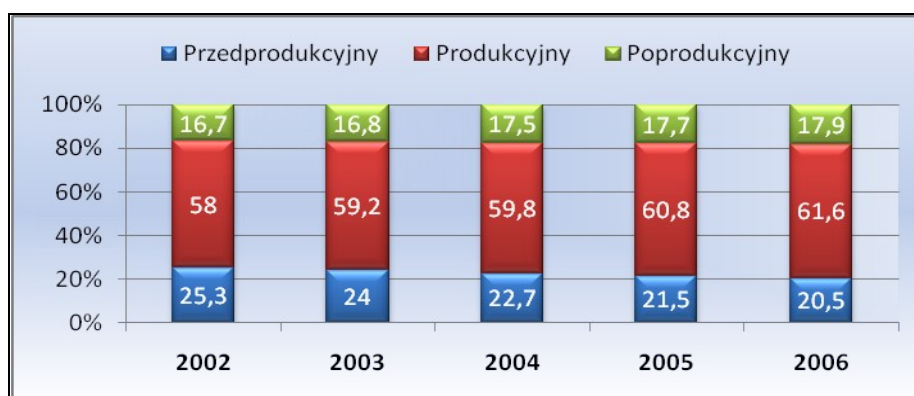

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wiek i struktura ekonomiczna mieszkańców

Gmina Ulhówek ma stosunkowo **korzystną strukturę wiekową**. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyzn po 65 roku życia i kobiet po 60 roku życia, utrzymuje się na poziomie 16-18%. Co ważne, wzrasta też stopień ludności w wieku produkcyjnym, czyli ludności w wieku zdolności do pracy, tj. mężczyzn w wieku 18-64 lat, kobiet w wieku 18-59 lat. Niepokojący jest natomiast fakt, iż zmniejsza się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 roku życia. W 2002 roku wynosiła ona 25,3%, a w roku 2006 już 20,5% (Wykres 5). W przyszłości może to prowadzić do wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym i dalszego szybszego starzenia się społeczeństwa.

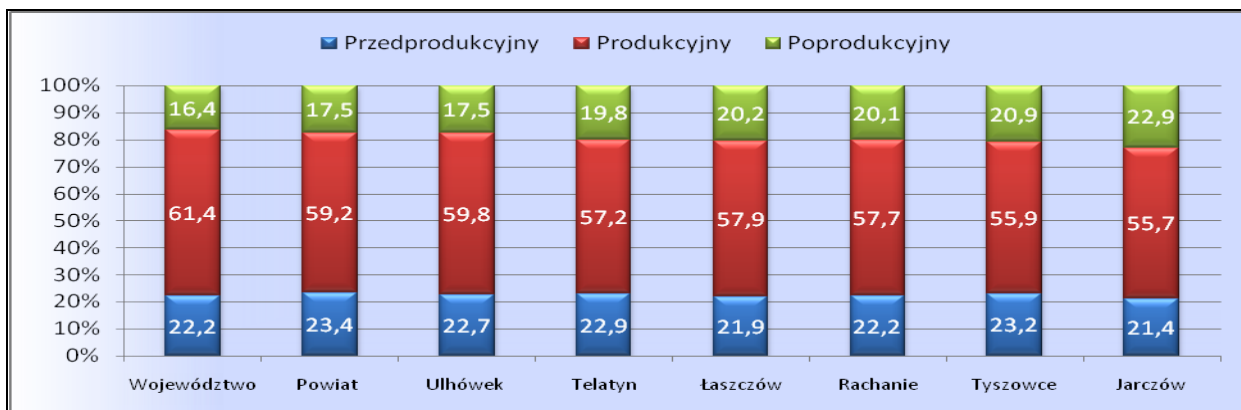
Wykres 5. Udział ludności wg ekonomicznej struktury wiekowej (jako % ludności ogółem)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto odnotować, że na tle gmin sąsiednich (zwłaszcza na tle gminy Jarczów), powiatu Tomaszowskiego, a nawet całego województwa Lubelskiego gmina Ulhówek **ze względu na ekonomiczną strukturę wiekową ludności prezentuje się bardzo korzystnie** (wskaźnik ludności produkcyjnej oscylujący wokół 60%), **co stanowi jej naturalną przewagę konkurencyjną** (Wykres 6).

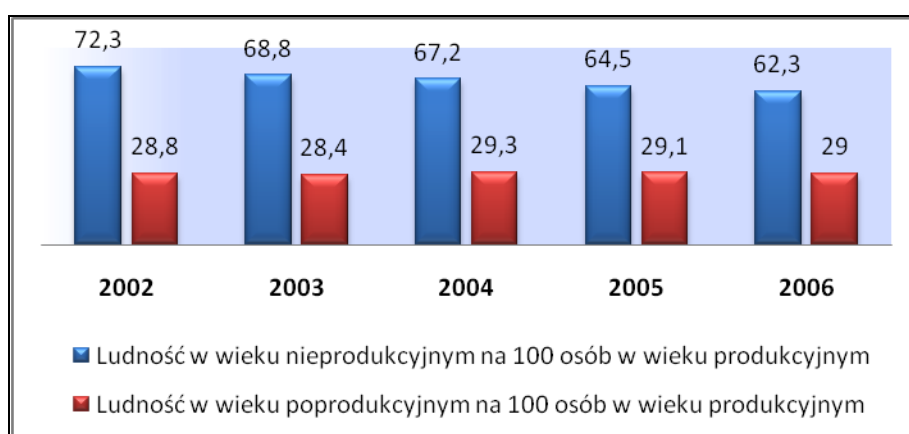
Wykres 6. Udział ludności wg ekonomicznej struktury wiekowej w 2004 roku na tle innych samorządów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

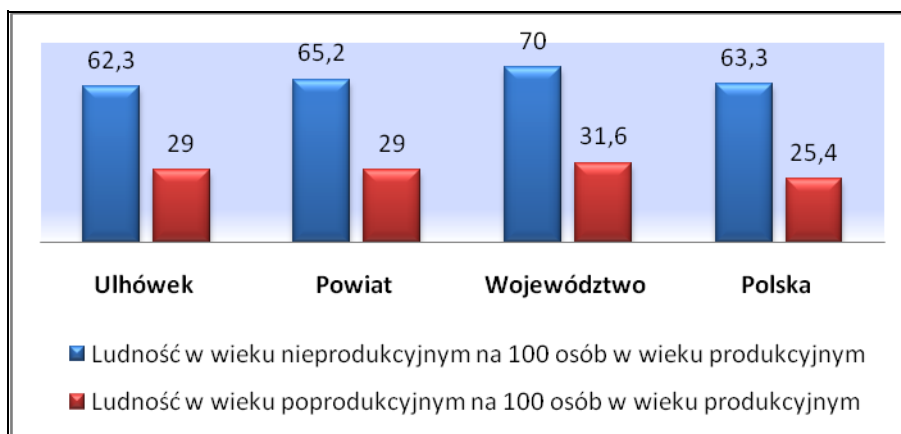
Zachodzące zmiany struktur wiekowych w latach 2002-2006 przyczyniły się do **pozytywnych zmian wskaźników obciążenia ekonomicznego**. Zmniejszająca się liczba osób w wieku nieprodukcyjnym oraz wzrastająca liczba osób w wieku produkcyjnym spowodowały, że spadał wskaźnik obciążenia ekonomicznego. W przypadku obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym obniżył się z 72,3% do 62,3% i był korzystniejszy niż w powiecie tomaszowskim (65,2%) oraz województwie lubelskim (70%). Jednakże wzrosło obciążenie ekonomiczne ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym, wskaźnik wzrósł z 28,8% do 29,0% i jest równy wskaźnikowi występującemu w powiecie tomaszowskim, tj. 29% (Wykres 7, Wykres 8).

Wykres 7. Zmiany wskaźnika obciążenia ekonomicznego w gminie Ulhówek w latach 2000-2006 (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 8. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego w roku 2006 (w %) na tle innych jednostek

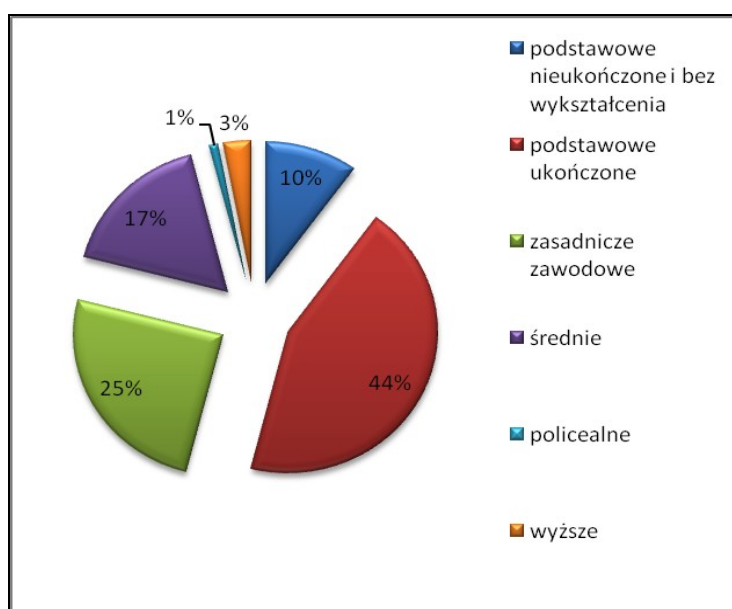
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura wykształcenia mieszkańców

Poziom wykształcenia jest bezpośrednim czynnikiem wpływającym na kierunki, perspektywy i szanse rozwoju lokalnego. Decyduje o poziomie konkurencyjności gminy oraz możliwości adaptacji do nowych warunków. W dobie komputeryzacji i postępu technicznego obserwujemy potrzebę podnoszenia swoich kwalifikacji oraz zdobywania nowych umiejętności by odnaleźć się na rynku pracy. Jak wskazują statystyki poziom wykształcenia ludności na wsi jest wiele mniejszy niż w miastach. Liczba ludności wiejskiej z wyższym wykształceniem jest prawie czterokrotnie mniejsza niż ludności miejskiej. Niestety w te statystyki wpisuje się także gmina Ułhówek.

Wykształcenie wyższe posiada ok. 3% mieszkańców gminy, natomiast osób, które nie posiadają żadnego wykształcenia bądź posiadają wykształcenie podstawowe nieukończone jest ok. 10%. Największą grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym - 44%. Przyczyną takiego stanu jest fakt, iż zdobycie wykształcenia jest kosztowne, wymaga sporego nakładu środków finansowych, ale wiąże się również ze zmianą miejsca zamieszkania, lub częstymi dojazdami, co przy peryferyjnym położeniu komunikacyjnym gminy Ułhówek znacząco wpływa na ten wskaźnik.

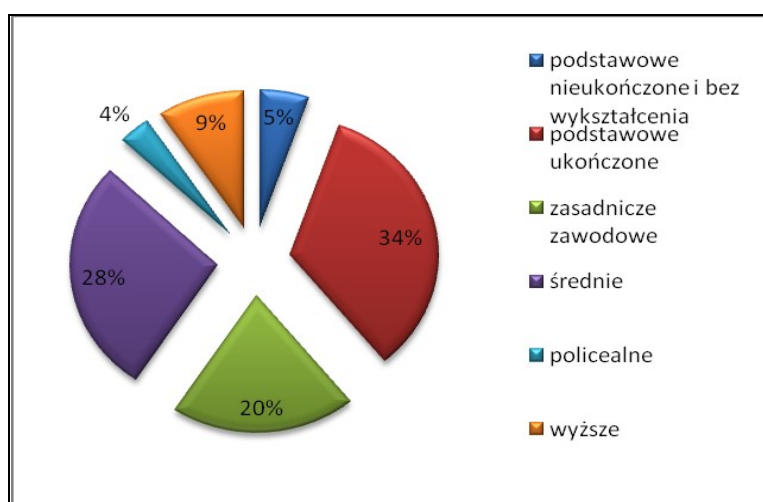
Wykres 9. Struktura wykształcenia ludności gminy Ułhówek w 2000 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na tle województwa Lubelskiego gmina Ulhówek pod tym względem wyróżnia się dominującą liczbą osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, kosztem mieszkańców z wykształceniem średnim, policealnym i wyższym. W województwie struktura wykształcenia jest również bardziej zróżnicowana, w gminie Ulhówek zaś przybiera charakter monofunkcyjny (Wykres 9, Wykres 10).

Wykres 10. Struktura wykształcenia ludności woj. Lubelskiego w 2000 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

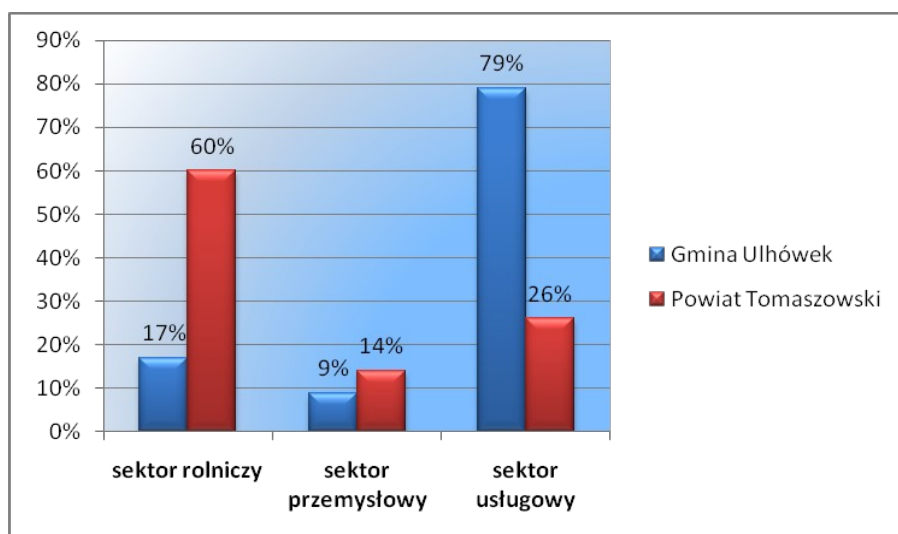
Rynek pracy, bezrobocie i jego struktura

W gminie Ulhówek pomimo jej typowo rolniczego charakteru (Wykres 11) najwięcej ludności w wieku produkcyjnym zatrudnionej jest w sektorze usługowym. W tej kategorii znajdują się: usługi rynkowe oraz usługi nierynkowe. Sektor usług w sumie zatrudnia aż 79% wszystkich pracujących, z tym, że usługi nierynkowe (tj. m.in. szkoły, urzędy, służby mundurowe czy służbę zdrowia) generują najwięcej miejsc pracy, bo aż 60% całości sektora usługowego. Usługi rynkowe zaliczane do sektora usług obejmują 40 %.

Sektor przemysłowy stanowi niewielki procent w zatrudnieniu ludności, aczkolwiek od 2000 roku do 2002 roku ciągle wzrastał z 12 % do 28 % zatrudnianych osób, a w 2003 nastąpił poważny spadek do 9 %. W gminie Ulhówek chętniej pracę podejmują kobiety niż mężczyźni co nie jest zgodne ze stanem w powiecie, gdyż tu nieznacznie, ale przeważają pracujący mężczyźni.

Zatrudnienie według sektorów w powiecie tomaszowskim przedstawia się odmiennie niż w gminie. Jak można zaobserwować (Wykres 11) przeważa tu działalność ludności w sektorze rolniczym, który stanowi aż 60% działalności ludności, najmniejszy odsetek stanowi sektor przemysłowy, aczkolwiek i tak zatrudnia więcej osób niż w gminie Ulhówek.

Wykres 11. Liczba zatrudnionych w podziale na sektory gospodarki (w %)

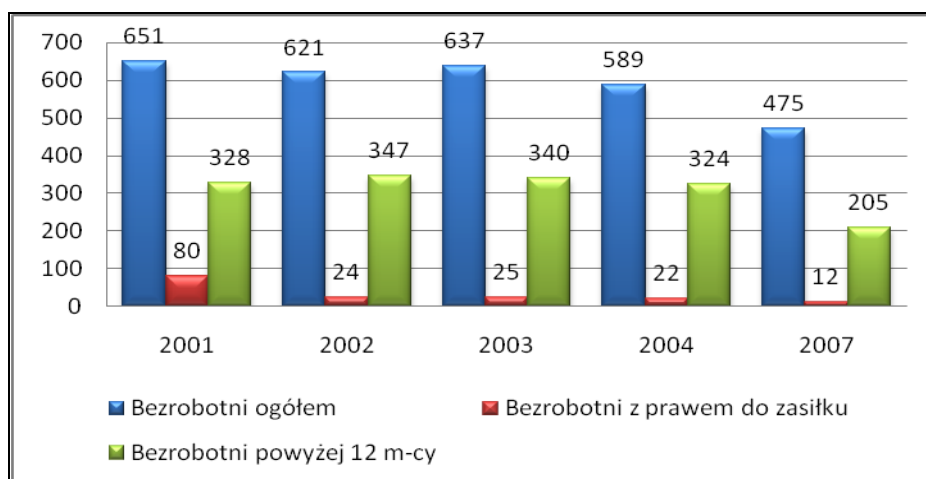

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Regionalny rynek pracy charakteryzuje się niskim popytem na siłą roboczą, konkurencyjnymi kosztami siły roboczej i jednocześnie niskim poziomem wynagrodzeń, a także strukturalnymi niedostosowaniami systemu kształcenia.

Wskaźniki z III kwartału za 2007 rok pokazują znaczny spadek bezrobocia w gminie Ulhówek z 651 osób w 2001 roku do 475 w 2007. Duże zmniejszenie się bezrobocia zanotowano także w grupie osób długotrwale niepodjęjącej pracy i 4% stanowi tę grupę bezrobotnych. Z roku na rok zmniejsza się także liczba bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłków z 80 osób w 2001 do 12 osób w 2007. Zmniejszanie bezrobocia długotrwałego korzystnie wpłynie na rozwój gminy, zmobilizuje mieszkańców do działania i poprawi jakości życia społecznego.

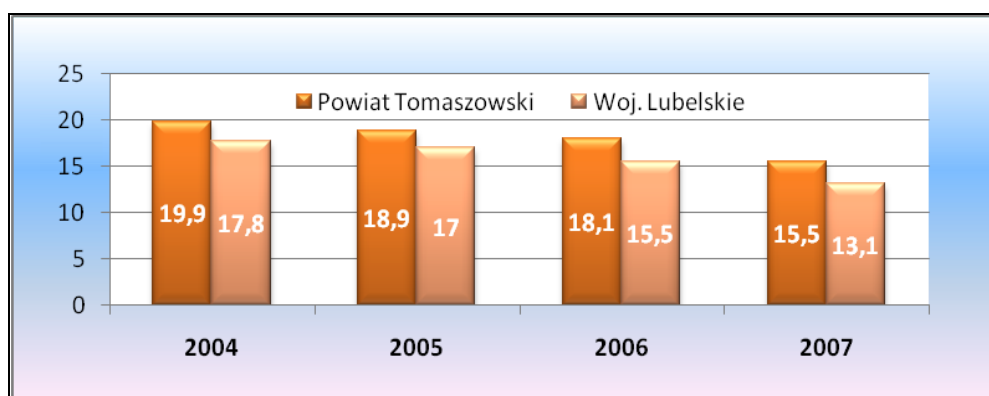
Wykres 12. Liczba i struktura osób bezrobotnych w gminie Ulhówek w III kwartale 2007 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poziom bezrobocia gminy wyróżnia się pozytywnie na tle powiatu Tomaszowskiego. Skala bezrobocia w województwie lubelskim jest nadal względnie wysoka - w 2004 roku było to 17,8% natomiast w 2007 roku pomimo spadku wynosiła 13,1%. Ilość bezrobotnych w gminie na koniec czerwca 2007 wynosił 475 osób, w tym 217 kobiet. Osoby bezrobotne pozostające bez pracy dłużej niż 24 m-ce stanowiły 205 osób (4 %).

Wykres 13. Stopa bezrobocia w powiecie Tomaszowskim (w %)

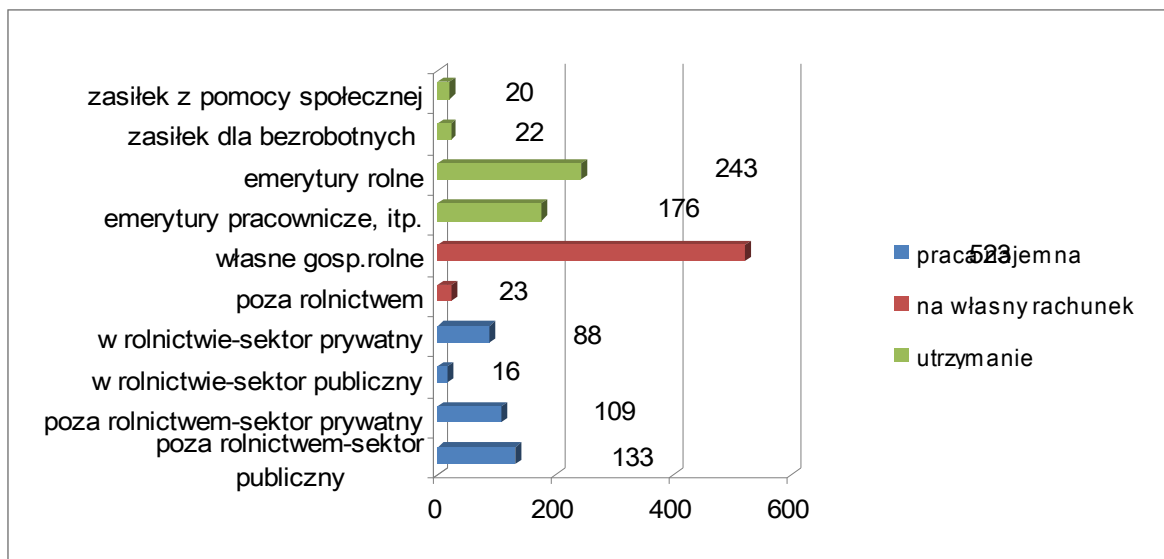

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania

Głównym źródłem utrzymania w gospodarstwach domowych gminy Ulhówek jest praca na własny rachunek we własnym gospodarstwie rolnym. Taki sposób zarabkowania wybrało 523 gospodarstw domowych. Problemem jest również wysoki odsetek gospodarstw utrzymujących się wyłącznie z emerytur i rent (ok. 40%) – stanowi to znaczące obciążenie finansowe budżetu gminy, a w dłuższej perspektywie przyczynia się do wykluczenia społecznego tych mieszkańców. Z pracy najmniej utrzymuje się również dosyć dużo gospodarstw domowych - najwięcej w sektorze publicznym, poza rolnictwem, a najmniej w rolnictwie, w sektorze publicznym.

Wykres 14. Źródła utrzymania gospodarstw domowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

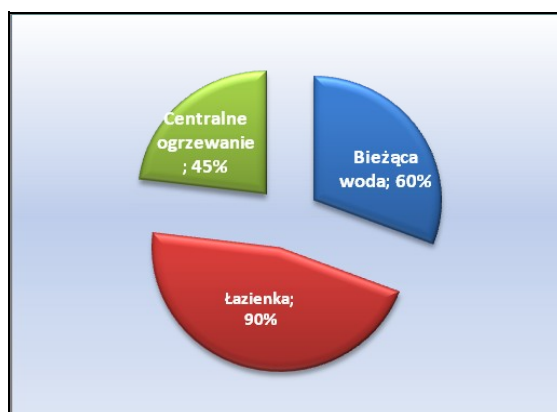
Warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe są kolejnym pozytywnym elementem wyróżniającym gminę Ułhówek spośród gmin wiejskich w regionie.

Z racji dużej ilości miejscowości popegeerowskich występuje tu stosunkowo duża liczba budynków wielorodzinnych. Są to 43 budynki (4% wszystkich budynków mieszkalnych) w których znajduje się 406 mieszkań (ok. 27% wszystkich mieszkań). Najwięcej, tj. 48% wszystkich budynków mieszkalnych powstało w pierwszym okresie po II wojnie światowej (lata 1945-1970). W sumie w gminie Ułhówek znajduje się 1.075 domów, natomiast mieszkań jest 1.611.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosi 80,4 m², na jedną osobę przypada 25 m² jest to zgodne ze średnią w powiecie tomaszowskim, która wynosi 25,5 m², natomiast jest większa niż w gminach wiejskich w całym kraju gdyż stanowi ona 24,7m².

Wykres 15. Wyposażenie mieszkań Gminy Ułhówek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Podstawowe problemy zidentyfikowane w sferze społecznej

- Negatywne trendy demograficzne związane z ruchem ludności - ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji
- Wysokie obciążenia wydatków socjalnych – zasiłki, renty i emerytury
- Brak wystarczającej ilości miejsc pracy w sektorze pozarolniczym
- Niski poziom wykształcenia i aktywności mieszkańców
- Proces starzenia się ludności gminy - szybszy wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym.
- Postępujące ubożenie społeczeństwa w wyniku braku dochodów i zwiększenie liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- Niedostosowanie kwalifikacji zawodowych do wymagań rynku pracy

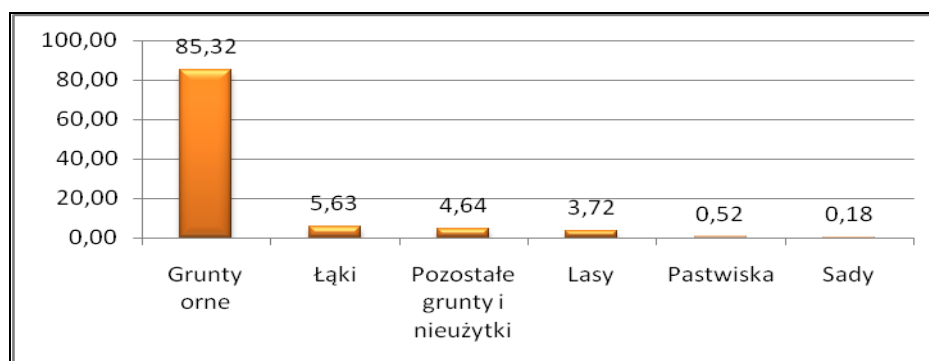
1.4 Sfera gospodarcza

Sektor rolniczy

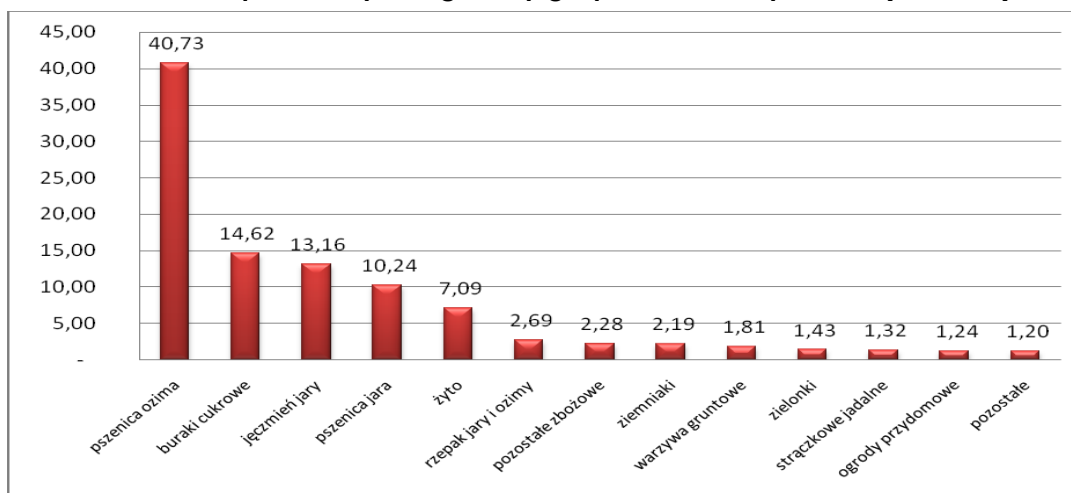
Pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniającej warunki glebowe, agroklimat, warunki wodne i rzeźbę terenu **gminę zaliczyć trzeba do posiadających bardzo korzystne warunki do produkcji rolniczej.**

Użytki rolne gminy zajmują 85% jej powierzchni co wskazuje na typowo rolniczy jej charakter. Z uwagi na bardzo dobrą bonitację gleb- I-III klasa, do głównych upraw należą: uprawa pszenicy, jęczmienia, a z przemysłowych: buraki cukrowe, ziemniaki. Na terenach o urozmaiconej rzeźbie, rośliny strukturotwórcze: koniczyna, lucerna. W najmniejszym stopniu rolnicy korzystają z sadownictwa. Na terenie gminy funkcjonują gospodarstwa rolne wielkotowarowe, zarówno o kierunku produkcji zwierzęcej jak i roślinnej. Warunki klimatyczno-glebowe sprzyjają rozwojowi upraw warzywniczych i gruntowych.

Wykres 16. Struktura użytków rolnych (2004 rok) w %

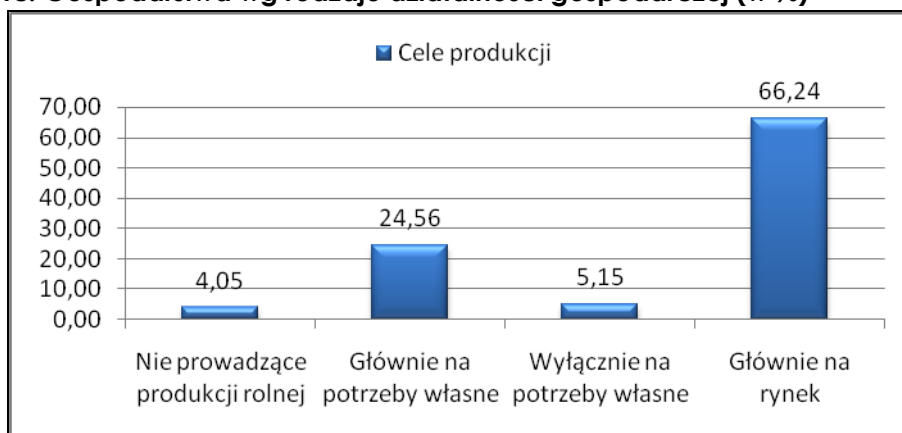

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 17. Struktura upraw rolnych wg liczby gospodarstw rolnych w % (2004 rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina, tak jak i wiele innych w regionie, charakteryzuje się jednak stosunkowo niekorzystną strukturą gospodarczą, ze słabo rozwiniętą działalnością pozarolniczą, małą efektywnością istniejących gospodarstw rolnych oraz ich dużego rozdrobnienia. Na terenie gminy nie ma grup producenckich, ani zrzeszeń rolników. Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne z siedzibami spoza terenu gminy posiadają tu jednak grunty rolne (RSP Hopkie i RSP Krytów, RSP Łaszczówka).

Wykres 18. Gospodarstwa wg rodzaju działalności gospodarczej (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Głównym celem produkcji w gospodarstwach rolnych na terenie gminy, ale także i w powiecie jest produkcja na rynek, ale jest też bardzo duży odsetek gospodarstw, która uprawia ziemię głównie dla zaspokojenia własnych potrzeb. W większości gospodarstwa domowe utrzymują się z działalności rolniczej – z działalnością pozarolniczą związany jest niewielki odsetek gospodarstw (Wykres 18).

Gmina nie posiada infrastruktury do przetwarzania produktów rolnych, występują tu natomiast skupy produktów rolnych:

- Skup zboża na terenie gminy Ułhówek:

-Firma Handlowo-Uslugowa „ROLBUD” Muzyczka Marta Ułhówek

- Gospodarstwo Produkcyjno Handlowe „FARMER” Lipsko 272 - oddział Wasylów
- Żyza Małgorzata zam. Łubcze , 22-664 Jarczów
- Przedsiębiorstwo Hodowlano-Nasienne Spółka z o.o. , Stacja Hodowli Roślin w Ułhówku
 - Skup Owoców i Warzyw Ogryzko Adam - Rzeplin, 22-678 Ułhówek

Gospodarstwa w gminie są stosunkowo duże, na tle regionu, zwłaszcza w dziedzinie upraw roślin gruntowych oraz hodowli trzody chlewnej raczej efektywne. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju **rolnictwa ekologicznego**. Aktualnie na terenie gminy nie jest zarejestrowane żadne gospodarstwo ekologiczne lub agroturystyczne.

W ostatnich dwóch latach zauważa się jednak coraz silniejszy negatywny trend odchodzenia od hodowli bydła i produkcji rynkowej mleka, co objawia się m.in. coraz częstszym sprzedawaniem kwot mlecznych. Taka sytuacja w opinii rolników powodowana jest **nieopłacalnością produkcji**. Pomimo ewidentnego rolniczego charakteru gminy, tylko 17% społeczeństwa pracuje w rolnictwie (Wykres 11).

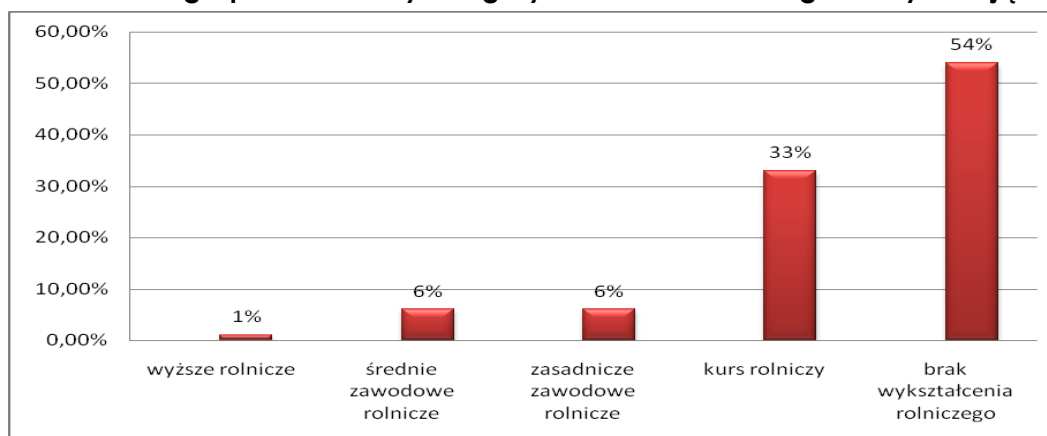
Tym ważniejsze wydaje się zatem jak najszybsze tworzenie **pozarolniczych źródeł utrzymania mieszkańców**, by przeciwdziałać bezrobociu, emigracji i ubożeniu mieszkańców.

Wykres 19. Podstawowe kierunki hodowli zwierząt wg sztuk (2005 rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jedną z barier ograniczających restrukturyzację sektora rolnego jest dość niekorzystna struktura wykształcenia rolników. Ok. 54% gospodarstw rolnych prowadzona jest przez osoby nie posiadające wykształcenia rolniczego. W 1/3 przypadków prowadzą je osoby posiadające tylko kurs rolniczy. Ze względu na strukturę użytkowania gruntów w gminie (ok. 85% powierzchni gminy to grunty rolne) oraz niski poziom wykształcenia rolników, należy **zintensyfikować działania ukierunkowane na restrukturyzację sektora rolnego (szkolenia, doradztwo, wyjazdy studyjne dla rolników)**.

Wykres 20. Liczba gospodarstw rolnych wg wykształcenia rolniczego osoby kierującej

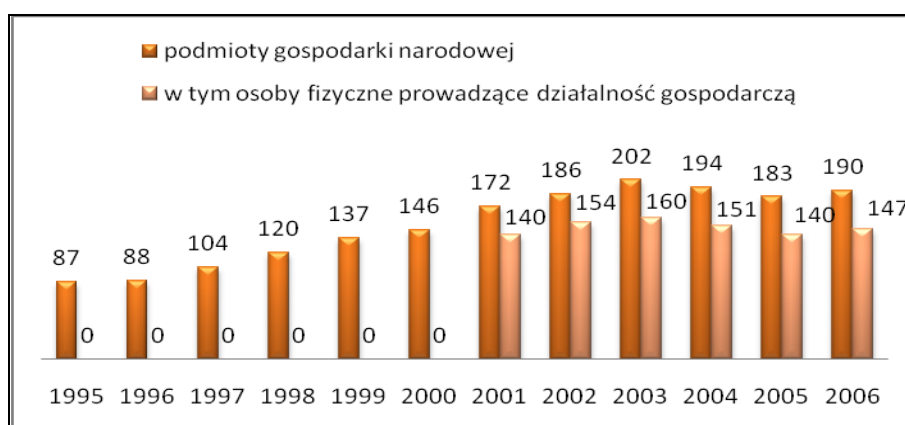
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

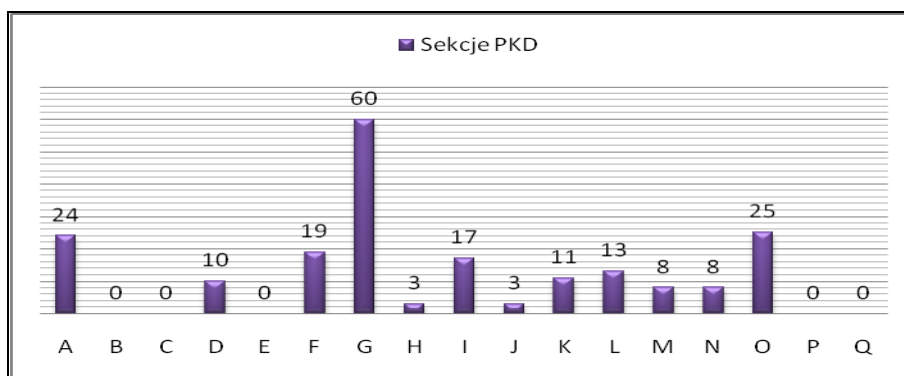
Sektor pozarolniczy

Na koniec 2006 roku w systemie REGON zarejestrowanych było 190 podmiotów gospodarczych, z czego 73% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Najliczniej reprezentowaną dziedziną gospodarki w ewidencji gminnej i systemie REGON jest sekcja G (handel i naprawy), w którym działa 30% zarejestrowanych podmiotów (60 podmiotów). W sekcji O (działalność usługowa) jest 12% podmiotów (25 firm) i w sekcji A (rolnictwo, łowiectwo) 11% (24 firmy). Najmniej jednostek działa w sekcjach H (Hotele i restauracje) tj. 3 podmioty gospodarcze oraz w sekcji J (transport i magazynowanie) także 3 jednostki.

Na terenie gminy z przyczyn środowiskowych nie są prowadzone sektory związane z rybactwem, górnictwem, wytwarzaniem i zaopatrzeniem w gaz lub wodę.

Wykres 21. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON dla gminy Ułhówek (w szt.)**Wykres. 22 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowanej w rejestrze REGON wg PKD w gminie (w szt.)**

Wykres 21, Wykres 22 - źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wspierając procesy restrukturyzacyjne w gminie należy przede wszystkim dążyć do wzrostu liczby przedsiębiorstw w najważniejszych dla rozwoju gminy branżach, tj. przetwórstwie, usługach okołorolniczych, handlu i edukacji.

Najwięksi pracodawcy w gminie zatrudniają w sumie 78 osób. Należą do nich:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Ulhówku – zatrudnienie 11 osób
- Piekarnia Mechaniczna w Ulhówku – zatrudnienie – 9 osób
- Firma Handlowo-Uslugowa „ROLBUD” Muzyczka Marta Ulhówek – zatrudnienie – 3 osoby
- Stacja Paliw „U Rafała” – Wasąg Zdzisław Ulhówek – zatrudnienie - 11 osób
- Przedsiębiorstwo Hodowlano-Nasienne Spółka z o.o. , Stacja Hodowli Roślin w Ulhówku – zatrudnienie – 19 osób
- Firma Handlowa „HOPS” Tucka Grażyna Łaszczów – zatrudnienie – 5 osób ,
- Firma Handlowo-Uslugowa „ROLMAX” w Ulhówku – Wasąg Rafał – zatrudnienie – 2 osoby,
- Firma Handlowa Stacja Benzynowa „U Jana” Dabrowski Jan Tomaszów Lub. – zatrudnienie 2 osoby ,
- Firma „DAR-JO” – Sklep „GROSZEK” – Ulhówek - zatrudnienie 8 osób ,
- Gospodarstwo Rolne w Wasylowie – Sapiło Wiesław – zatrudnienie - 6 osób
- Gospodarstwo Produkcyjno Handlowe „FARMER” Lipsko 272 - oddział Wasylów – zatrudnienie 2 osoby

W gminie zarejestrowanych jest dwóch prywatnych przewoźników świadczących usługi transportowe.

- Sieraczyński Tadeusz zam. Majdan Górny 92 , 22-600 Tomaszów Lub.
- Grzegorz Woś ul. Szopena 39 , 22-600 Tomaszów Lub.

Rozwój sektora turystyki

Turystyka to coraz potężniej rozwijająca się gałąź gospodarki nie tylko w Polsce ale i na całym świecie. Sektor turystyki jest jedną z form wzmacniania lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem w

całym województwie. Gmina Ulhówek mimo swojego relatywnie dogodnego położenia geograficznego (bezpośrednia granica z Ukrainą) nie wykorzystuje możliwości jakie posiada. Związane to jest głównie z trudnym dostępem komunikacyjnym (odcięcie komunikacyjne gminy) oraz brakiem rozstrzygających decyzji rządowych w sprawie otwarcia przejścia granicznego na terenie gminy w Korczminie, Budyninie lub Szczepiatynie.

Tereny gminy leżą niedaleko Roztoczańskiego Parku Narodowego, gdzie przebiegają liczne szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe. **Gmina może z powodzeniem rozwijać działalność agroturystyczną i gastronomiczną.** Niestety nie posiada miejsc noclegowych zbiorowego zakwaterowania, co w wielkim stopniu utrudnia rozwój turystyki i zniechęca do poznania tej części województwa. Jedynym miejscem zakwaterowania jest aktualnie hotel i bar zlokalizowany na stacji paliw „U Rafała” w Ulhówku.

Nie jest to w dalszym ciągu obszar atrakcyjny i przyjazny dla turystów. Niewielka odległość od miast Ukrainy powinno być dobrą przystanią w drodze do Lwowa, Żółkwi, Włodzimierza. Mistrzostwa Europy 2012 stwarzają dodatkową szansę na rozwój tego regionu – wymaga to jednak w miarę szybkiego uruchomienia przejścia granicznego i przygotowania infrastruktury okołoturystycznej.

Pieszne przejścia graniczne z pewnością ożywiłyby handel i turystykę w aspekcie lokalnym. Poza tym stwarzałyby dogodne warunki do rozwoju turystyki pieszej i rowerowej, głównie w aspekcie kulturowym i etnicznym pogranicza. Istotną kwestią jest brak miejsc noclegowych na terenie gminy (gospodarstw agroturystycznych, moteli, pensjonatów). Związane jest to z brakiem zapotrzebowania na tego rodzaju usługi, ale w **kontekście uruchomienia przejścia granicznego, warto już dziś wyprzedzająco podejmować działania zmierzające do przygotowywania infrastruktury okołoturystycznej.**

Niepokojące jest to, że w całym powiecie tomaszowskim nie jest pod tym względem najlepiej. Na terenie powiatu znajduje się 15 obiektów zbiorowego zakwaterowania i na 1000 ludności przypada 11,01 miejsc noclegowych.

Podstawowe problemy zidentyfikowane w sferze gospodarczej

- Duży udział rolnictwa w strukturze gospodarki lokalnej
- Brak miejsc pracy w sektorze pozarolniczym
- Niska atrakcyjność inwestycyjna gminy
- Brak uzbrojonych terenów dla działalności gospodarczej
- Brak bazy obiektowej dla rozwoju zorganizowanej działalności handlowej
- Brak bazy przetwórczej
- Brak organizacji zbytu produktów rolnych

- Brak ukształtowanej infrastruktury ekonomicznej (instytucji otoczenia biznesu)
- Niski poziom wyposażenia w infrastrukturę obsługującą bezpośrednio rozwój małej i średniej przedsiębiorczości
- Mała aktywność społeczna mieszkańców
- Brak na terenie gminy organizacji prowadzącej kompleksowe działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego
- Małe zasoby finansowe ludności, brak kapitału lokalnego rzutującego na tempo rozwoju przedsiębiorczości
- Odptyw z gminy zasobów ludzkich o wysokich kwalifikacjach

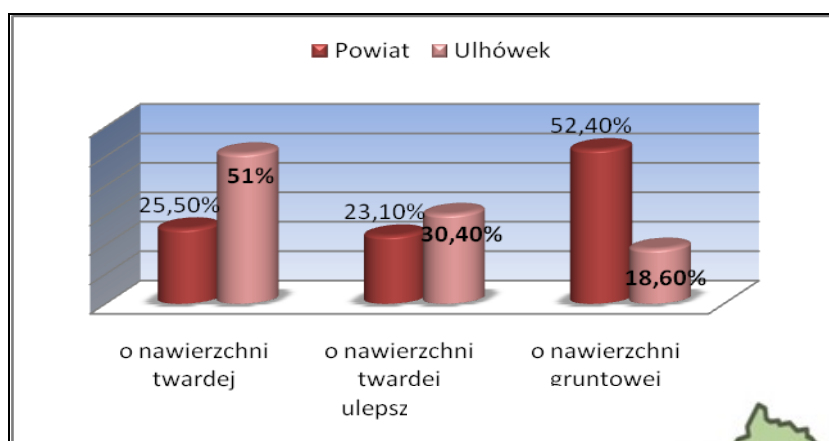
1.5 Infrastruktura techniczna

Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę techniczną świadczy o jakości życia mieszkańców, ale także wpływa na atrakcyjność inwestycyjną. Stan i możliwości rozwoju infrastruktury mogą sprzyjać rozwojowi bądź go utrudniać.

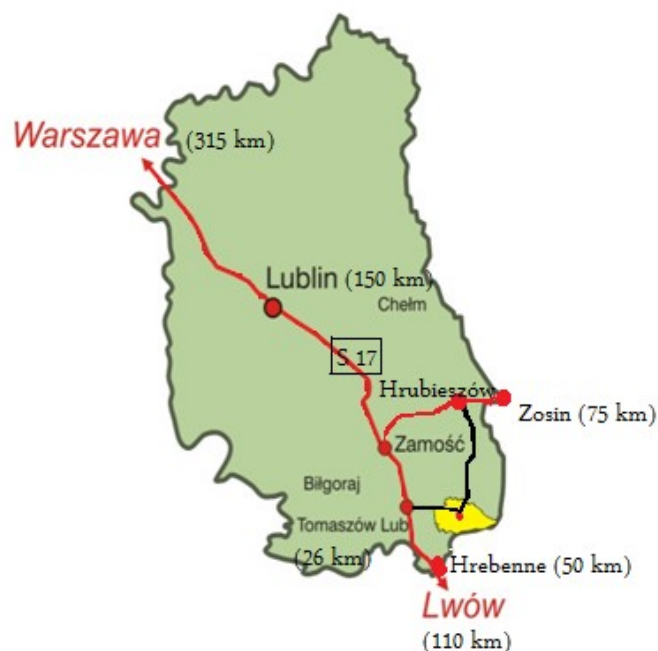
Gmina Ulhówek posiada najbardziej rozbudowaną sieć dróg gminnych w powiecie. Problemem jest zły stan techniczny tych dróg. W stosunku do powiatu, gmina posiada więcej dróg o twardej i ulepszonej nawierzchni, ale ponad 3 razy mniej niż powiat dróg o nawierzchni gruntowej, co stanowi dla dużej części mieszkańców istotną wewnętrzną barierę komunikacyjną, zwłaszcza w okresie zimowo-wiosennym (Wykres 22).

Wykres. 23 Drogi gminne i powiatowe 2004 jako % całkowitej długości dróg

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Drogi powiatowe na obszarze gminy mają łączną długość 89,8 km, w tym drogi o nawierzchni twardej 71,3 km. Drogi gminne liczą ogółem 59 km, w tym drogi o

nawierzchni utwardzonej - 40 km. Pozostała długość to drogi gruntowe o nawierzchni nieutwardzonej.

Dostępność komunikacyjną gminy (tj. położenie w stosunku do głównych korytarzy komunikacyjnych województwa i kraju) należy jednak ocenić jako ograniczoną, co niekorzystnie oddziałuje na rozwój całej gminy. Urząd Gminy znajduje się w odległości 26 km od siedziby powiatu - Tomaszowa Lubelskiego i drogi krajowej S17 Warszawa – Hrebenne przebiegającej przez to miasto. W praktyce oznacza, to, że gmina pomimo bezpośredniego sąsiedztwa z granicą państwa nie czerpie z tego tytułu żadnych korzyści społeczno ekonomicznych. Wpływa to również niekorzystnie na podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, tj. utrudniony dostęp komunikacyjny do Tomaszowa i Lublina. Warto również zauważyć, iż do Lwowa z Ulhówek jest 3 razy bliżej niż do Warszawy.

Średnioroczne wydatki inwestycyjne na infrastrukturę drogową w gminie stanowią ok. 210.000 zł. Niemniej jednak wzrost nakładów na drogi obserwujemy od 2000 roku, co było spowodowane m.in. wejściem Polski do Unii Europejskiej i pozyskaniem na ten cel środków pozabudżetowych (np. Program INTERREG IIIA Polska-Białoruś-Ukraina, również środki Banku Światowego w ramach Programu PAOW). Dlatego też niezmiernie ważną kwestią będzie dalsze skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, które z pewnością przyspieszą proces modernizacji infrastruktury drogowej w gminie. Potrzebą inwestycyjną gminy w zakresie inwestycji drogowych w latach 2007-2013 jest przebudowa dróg gminnych o długości ogólnej ok. 17 km.

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Ulhówek:

Nr drogi	Nr drogi ob.	Przebieg drogi	klasa
3522 L	48 385	Łaszczów – Dyniska - Ulików	„L”
3449 L	48 386	Uśmierz - Ulhówek	„L”
3517 L	48 389	Steniatyn-Rokitno-Rzeplin-Wasylów Wielki	„L”
3517 L	48 391	Steniatyn-Rokitno – Rzeplin-Wasylów Wielki	„L”
3450 L	48 400	Poturzyn – Przewodów-Budynin – Tarnoszyn	„L”
3452 L	48 402	Hulcze – Dłużniów-Myców-Oserdów-Budynin	„L”
3518 L	48 403	Krzewica - Korczmin	„L”
3519 L	48 404	Szczepiatyn - Gr. Państwa	„L”

3516 L	48 575	Górno – Podhorce -Telatyn	„L”
3521 L	48 577	Tomaszów Lub. -Ulhówek	„G”
3514 L	48 584	Lubycza Królewska – Dyniska- Nowosiółki	„L”

Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Ulhówek:

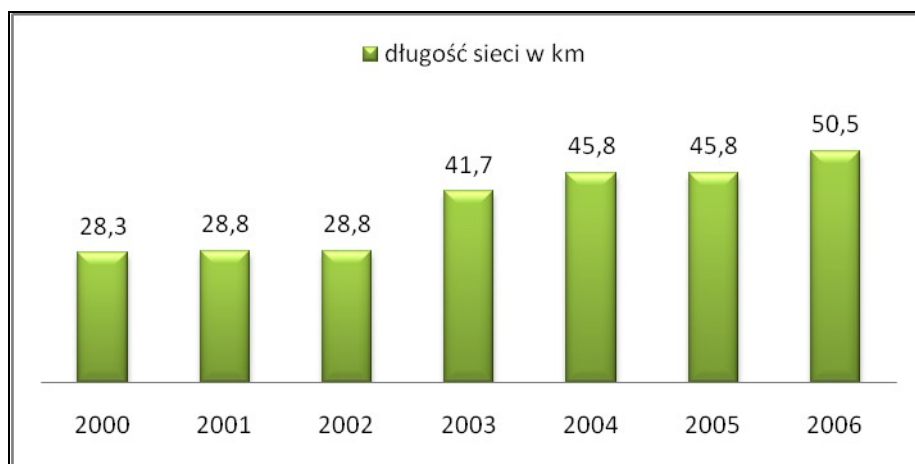
Nr drogi	Kierunek
011617 L	dr.pow.3522 L – Zimno – Korea - dr.pow.3516 L
011619 L	dr.pow.3516 L - Podlodów – Hubinek - dr.pow.3521 L
011927 L	dr.pow.3532 L - Szlatyn - Hubinek – Rzeczycza - Tarnoszyn - dr.pow.3514 L
011991 L	dr.pow.3522 L - Debina - gr.gminy Jarczów
011992 L	dr.pow.3521 L - Ulhówek - Żerniki
011993 L	dr.pow.3521 L - Ulhówek – Tarnoszyn - dr.pow.3514 L
011994 L	dr.pow.3521 L - Ulhówek - dr.pow.3514 L
011995 L	dr.pow.3450 L -Tarnoszyn - Przymiarki - Turyna
011996 L	dr.pow.3519 L - Szczepiatyn - dr.pow.3450 L
011997 L	dr.pow.3449 L - Wasylów - Machnówek – dr.pow.3450 L
011998 L	dr.pow.3450 L - Budynin - Oserdów
011999 L	dr.pow.3521 L - Hubinek - dr.gm.011927 L
012000 L	dr.pow.3521L - Hubinek - dr.gm.011999 L
012001 L	dr.gm.011927 L - Hubinek - dr.gm.011991 L Dębina
012002 L	dr.pow.3522 L - Dyniska - dr.pow.3522 L
012003 L	dr.gm.012002 L - Dyniska
012004 L	dr.pow.3522 L - Dyniska - dr.pow.3514 L
012005 L	dr.pow.3514 L - Dyniska - gr.gminy Lubycza Królewska
012006 L	dr.pow.3521 L - Rzeczycza – dr.gm.011927 L
012007 L	dr.pow.3522 L -Żerniki – dr.gm.011617L
012008 L	dr.pow.3516 L - Żerniki – dr.gminna 012007 L
012009 L	dr.pow.3516 L – Żerniki - dr.gminna 012007 L
012010 L	dr.pow.3517 L – Rokitno - Ostrów

012011 L	dr.pow.3521 L - Ulhówek - dr.pow.2520 L
012012 L	dr.pow.3521 L – Ulhówek - dr.pow. 3520 L
012013 L	dr.pow.3514 L – Tarnoszyn - dr.gm.012014 L
012014 L	dr.pow.3450 L –Tarnoszyn - dr.pow.3450 L
012015 L	dr.gminna 012013L - Tarnoszyn
012016 L	dr.pow.3514 L - Tarnoszyn - dr.gm.012013 L
012017 L	dr.pow.3450 L - Szczepiatyn - dr.gm.011996 L
012018 L	dr.gm.011996 L - Szczepiatyn
012019 L	dr.pow.3519 L- Szczepiatyn
012020 L	dr.pow.3517 L - Rzeplin - dr.pow.3514 L
012021 L	dr.pow.3514 L - Rzeplin - dr.pow.3517 L
012022 L	dr.pow.3517 L - Wasylów - dr.pow.3449 L
012023 L	dr.pow.3449 L - Wasylów - dr.gm.012022 L
012024 L	dr.pow.3449 L - Wasylów - dr.pow.3517 L
012025 L	dr.pow.3517 L - Wasylów - dr.pow.3449 L
012026 L	dr.pow.3517 L – Wasylów - dr.gm.012025 L
012027 L	dr.pow.3450 L - Korczmin
012028 L	dr.pow.3450 L- Budynin - dr.pow.3450 L
012029 L	dr.pow.3452 L- Oserdów - dr.gm.011998 L

Gospodarka wodno-ściekowa

Gmina jest w niewystarczającym stopniu wyposażona w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Z liczącej 50,5 km **sieci wodociągowej** (z przyłączami) korzysta ok. 3.100 osób. Dalsza rozbudowa sieci wodociągowej w gminie jest konieczna, mimo iż od 2000 roku do 2006 roku długość sieci zwiększyła się o 92%. Stopień zwodociągowania gminy oceniany jest na poziomie około 45% i w najbliższych latach prawdopodobnie wzrośnie w związku z planowanymi inwestycjami w tym zakresie. Ujęcia wody do zbiorowego zaopatrzenia ludności (po dwie studnie), znajdują się w miejscowościach: Hubinek, Rzeplin, Magdalena, Wasylów.

Wykres 24. Długość czynnej sieci wodociągowej w gminie w km (lata 2000-2006)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niestety **sieć kanalizacyjna** nie rozwija się w gminie w sposób skoordynowany z rozwojem sieci wodociągowej. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi 6,6 km. Liczba osób w gminie posiadających podłączenie do kanalizacji to ok. 1.656 osób.

Większość mieszkańców gminy korzysta z szamb bezodpływowych, z których część ścieków w nieoczyszczonej formie trafia do gruntu, stwarzając tym samym zagrożenie dla jakości środowiska wodnego.

Na terenie gminy znajduje się 8 oczyszczalni biologicznych, które obsługują w sumie ok 2.200 osób.

Oczyszczalnie ścieków znajdują się w miejscowościach:

- Mechaniczno biologiczne – Ulhówek (przepustowość 144m³/dobę), Rzeplin Osada (przepustowość 32m³/dobę), Magdalenka (przepustowość 44m³/dobę), Korczmin Osada (przepustowość 21m³/dobę), Szczepiatyn Osada, Krzewica (przepustowość 32m³/dobę), Wasylów (przepustowość 15 m³/dobę);
- Glebowo-korzeniowa - Dębina Osada (przepustowość 20 m³/dobę);

W ciągu najbliższych 4 lat gmina zamierza zbudować sieć wodociągową na odcinku Żerniki-Rokitno-Rzeplin, Rzeczyca-Wasylów-Korczmin-Machnówek-Budynin. Plany budowy sieci kanalizacyjnej obejmują miejscowości: część Ułhówka, Dyniska, Debina, Hubinek, Tarnoszyn, Szczepiatyn, Rokitno, Żerniki, Rzeplin, Rzeczyca, Wasylów W., Machnówek, Korczmin, Budynin.

Gospodarka odpadami komunalnymi

Na stan środowiska znacząco wpływa gospodarka odpadami. Odpady komunalne powstają w gospodarstwach domowych i rolnych, obiektach infrastruktury, takich jak handel, usługi, szkolnictwo, obiektach działalności gospodarczej i wytwórczej.

Ok. 90% odpadów gminy Ułhówek pochodzi z gospodarstw domowych i rolnych. W 2003 roku zebrano i zdeponowano 270 Mg odpadów komunalnych. Przy obecnej ilości mieszkańców, ilość wytworzonych odpadów w gminie szacuje się na 1200 Mg/rok w 2010 roku.

Ocenia się, że system zbiórki, segregacji i unieszkodliwiania odpadów na terenie gminy Ułhówek działa efektywnie. Mieszkańcy zobowiązani są do zbierania i segregowania odpadów pochodzących z gospodarstw. Odpady są odbierane i wywożone na gminne składowisko odpadów komunalnych w miejscowości Dyniska. Odbiorem odpadów z gminy zajmuje się jednostka samodzielna Urzędu Gminy – Zakład Usług Komunalnych.

Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Gmina Ulhówek nie posiada podłączenia do sieci gazowej – większość gospodarstw korzysta z gazu w butlach. Taki stan świadczy o niskim poziomie urbanizacji w tym regionie.

Aktualny Plan zagospodarowania przestrzennego w zakresie zaopatrzenia w gaz i ciepło ustala następujące zasady:

1. Realizacja gazociągu wysokiego ciśnienia Tarnawatka – Telatyn z odgałęzieniem do Ulhówka, ze stacją redukcyjną I stopnia.
2. Realizacja sieci gazu średniego ciśnienia we wsi Ulhówek, gdzie zlokalizowana będzie stacja redukcyjna o przepustowości 2,1 tyś. m³

Można stwierdzić, iż Gmina jest świadoma wagi problemu braku sieci gazowej i ciepłowniczej na swoim terenie. Stara się jednak szukać rozwiązań wariantowych. Jednym z nich może być **kierunek związany z odnawialnymi źródłami energii**. W 2001 roku w Ulhówku zbudowano kotłownię opalaną biomasą, ogrzewającą budynki mieszkalne oraz obiekty użyteczności publicznej (Urząd gminy, szkoły, ośrodek zdrowia). Założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 12% w roku 2010 i 21% w roku 2020. Przewiduje się, że sektor energetyki odnawialnej w Polsce będzie rozwijał się w oparciu o trzy podstawowe źródła: biomasę (pochodzącą głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych i komunalnych), energię wiatrową oraz wodną. Dodatkowym źródłem do wykorzystania, chociaż na mniejszą skalę, będzie również energia geotermalna i słoneczna. **Rozwój energetyki odnawialnej będzie z pewnością stanowił mocny impuls rozwojowy dla kraju i regionów**. Taka sytuacja przekłada się bezpośrednio na każdą polską gminę.

Stosunkowo duża liczba nieużytków rolnych w gminie Ulhówek w powiązaniu z niewykorzystanymi zasobami pracy ludzkiej mogą stanowić szansę rozwojową gminy jak i całego regionu. Należy podkreślić, iż tworzenie na obszarach wiejskich pozarolniczych miejsc pracy w powiązaniu z inwestycjami proekologicznymi jest jednym z priorytetów Unii Europejskiej. Przekłada się to możliwość dofinansowania tego rodzaju przedsięwzięć. Popyt na odnawialne surowce energetyczne w ciągu najbliższych 10 lat stworzy dla wielu gmin wiejskich doskonałą alternatywę dla modernizacji rolnictwa i tworzenia nowych miejsc pracy na wsi.

Stan techniczny sieci energetycznej w poszczególnych sołectwach jest zróżnicowany i w części sołectw wymaga pilnej modernizacji. Aktualnie nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, którego stan techniczny z roku na rok się pogarsza.

Aktualny Plan zagospodarowania przestrzennego w zakresie rozwoju elektroenergetyki ustala następujące zasady:

- a) utrzymanie przebiegów istniejących tranzytowych linii napowietrznych 110 kV z możliwością konserwacji i modernizacji elementów linii i urządzeń;
- b) możliwość lokalizacji nowych linii wysokich napięć oraz rozdzielni mocy 110/15kV po zastosowaniu odpowiednich procedur prawnych),
- c) rezerwację terenu dla lokalizacji linii 110kV relacji Ulhówek – Tyszowce stanowiące drugostronne zasilenie stacji 110/15 kV Ulhówek.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury telekomunikacyjnej jest ograniczona. Mieszkańcy często wskazują na brak dostępu do telefonów stacjonarnych, jak również do Internetu. Zasięg operatorów sieci komórkowej z powodu nadgranicznego położenia gminy również jest ograniczona. Natomiast wszystkie budynki użyteczności publicznej mają dostęp do sieci telefonicznej oraz Internetu oferowanego przez TP S.A.

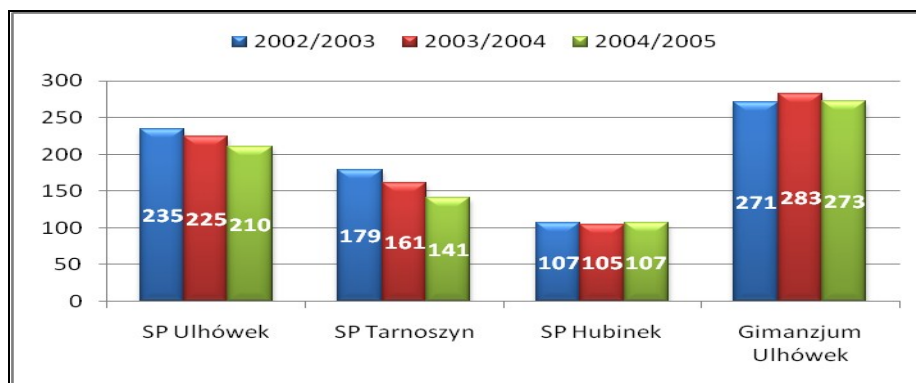
Rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do Internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji w gminie, połączonego z procesem uświadamiania i uczenia się mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych. Należy podkreślić, iż bariera komunikacyjna gminy (czynnik niezależny) w połączeniu z aktualną barierą informacyjną gminy (czynnik zależny) silnie ogranicza rozwój społeczno-gospodarczy gminy. **W nieodległej przyszłości należy zatem poczynić stanowcze działania, by wyeliminować odcięcie informacyjne mieszkańców gminy, organizacji oraz instytucji.**

1.6 Infrastruktura społeczna

Infrastruktura edukacyjna i sportowa

W gminie Ulhówek znajdują się trzy szkoły podstawowe, które liczą 358 uczniów, jedno gimnazjum z 266 uczniami oraz jedno przedszkole z 30 dziećmi. Powiat tomaszowski liczy sobie 66 szkół podstawowych, ale od 2003 roku liczba szkół zmniejszyła się o 2 szkoły. Również spada liczba uczniów w istniejących szkołach z 7.610 osób w 2003 roku, do 6.357 w roku 2006.

Wykres 25. Liczba uczniów (w szt.)

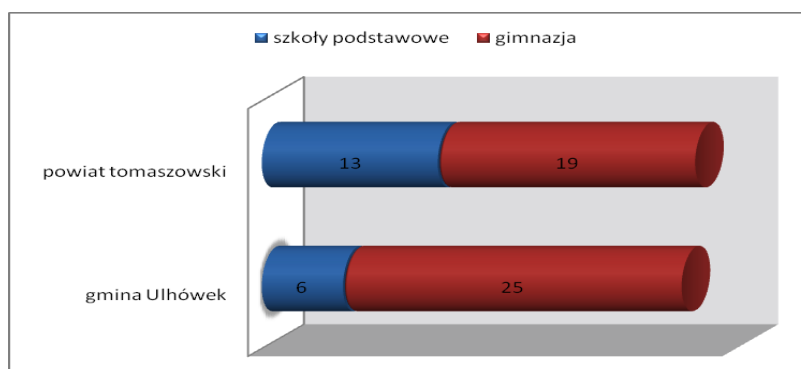
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W każdej szkole naukę pobiera co najmniej 100 uczniów, co spowodowane jest przeprowadzoną racjonalizacją sieci placówek oświatowych, w wyniku której zamknięto szkoły w miejscowościach: Korczmin, Żerniki, Wasylów. W zamian zorganizowano dojazd do szkół. Takie rozwiązanie z ekonomicznego punktu widzenia dla gminy miało sens – aktualnie każde dziecko może korzystać ze szkolnej pracowni komputerowej, stołówki, sali gimnastycznej lub sal zastępczych, co niewątpliwie stwarza korzystniejsze warunki dla edukacji niż do tej pory.

W szkołach podstawowych łącznie w gminie znajduje się 61 komputerów z tego wszystkie z dostępem do Internetu, w gimnazjum jest 11 komputerów - wszystkie podłączone do Internetu.

Na jeden komputer w szkole podstawowej przypada 6 osób, a w gimnazjum 25 osób i jest to wskaźnik dużo wyższy niż w woj. Lubelskim gdzie wynosi on 17 osób, ale także wyższy w stosunku do powiatu tomaszowskiego, który wynosi 19 osób. Dane te pokazują, że jest potrzeba zakupu większej ilości sprzętu komputerowego co pozwalałoby młodym ludziom na zdobywanie umiejętności, które w dobie komputeryzacji są niezbędne do dalszego rozwoju i odnalezienia się na rynku pracy. Szerszy dostęp do Internetu pozwoli także na budowanie społeczeństwa informacyjnego.

Wykres 26. Liczba uczniów przypadająca na 1 komputer

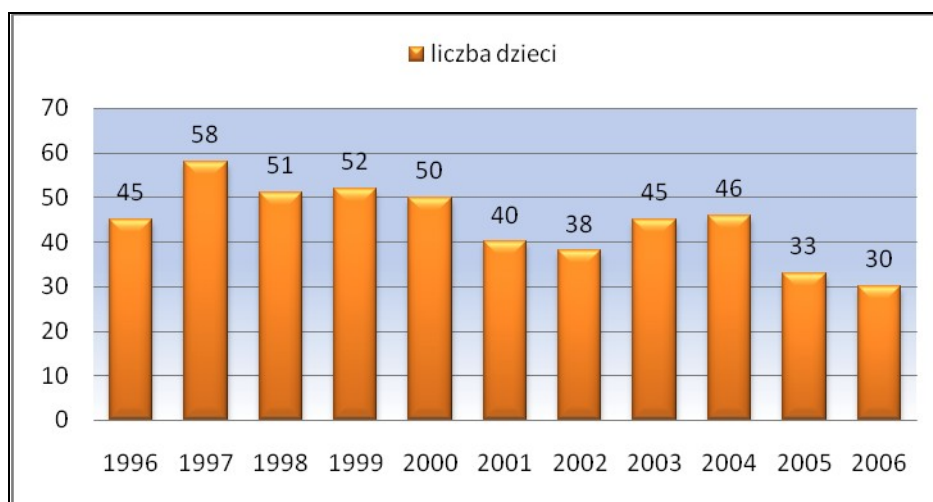

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W dziedzinie opieki przedszkolnej w gminie występuje nadwyżka potencjału usługowego ponad zapotrzebowanie na usługi przedszkolne. Wykorzystanych jest zaledwie 50% istniejących miejsc w przedszkolu.

Brak zapotrzebowania na usługi przedszkolne wynika zarówno z sytuacji demograficznej tj. spadku liczby urodzeń jak również z niskiego poziomu dochodów rolników jak i znacznego bezrobocia wśród kobiet, z reguły opiekujących się dziećmi we własnym zakresie. Inaczej wygląda to w powiecie, w którym znajduje się 11 przedszkoli, gdzie na 975 miejsc uczęszcza do nich 964 dzieci.

**Wykres
Liczba**

**27.
dzieci w**

przedszkolu w latach 1996-2006

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Aktualnie wyposażenie szkół w infrastrukturę sportową można określić jako niewystarczające. Istnieje dość pilna potrzeba modernizacji dwóch sal gimnastycznych oraz boisk sportowych przy szkole w Hubinku i Tarnoszynie oraz budowa dwóch hal sportowych, boisk i placu zabaw przy szkole w Ulhówku. Ponadto trzy budynki Szkół Podstawowych wymaga modernizacji. Gimnazjum w Ulhówku posiada niewyposażone boisko sportowe – brak jest bieżni, boiska do gry w koszykówkę i siatkówkę. Ponadto sam budynek szkoły wymaga remontu.

W ciągu najbliższych 10 lat **należy spodziewać się jednak pogorszenia sytuacji w oświacie** – niski przyrost naturalny oraz niekorzystna struktura migracji (Wykres 2) skutkować będzie znaczącym spadkiem liczby uczniów. Wymusić to może na administracji samorządowej kolejną racjonalizacją sieci placówek oświatowych.

Na terenie gminy funkcjonuje klub sportowy: Szyszła-Zryw Ulhówek. Poza tym sport jest reprezentowany jeszcze przez Uczniowskie Kluby Sportowe, które działają przy szkołach w Tarnoszynie, Hubinku i Ulhówku.

Infrastruktura społeczno-kulturalna

Ważną rolę w szerzeniu działalności kulturalno-oświatowej w gminie powinny pełnić **placówki biblioteczne**. Gmina Ulhówek posiada jedną placówkę biblioteczną, w której znajduje się 15.443 woluminów i w ostatnim roku odnotowano 679 czytelników. Na tą jedną placówkę przypada 5.175,00 osób. Natomiast wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika wynosi 24,49 woluminów. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności to 125,72 osób. Mieszkańcy wskazują na generalnie zły stan techniczny biblioteki, brak nowych tytułów oraz niedostosowane godziny otwarcia.

Inną działalność kulturowo-oświatową pełni gimnazjum w Ulhówku. Prowadzi ona następujące zajęcia pozalekcyjne: koło muzyczne, plastyczne, biologiczne, sportowe, matematyczne i informatyczne. Szkoła posiada także sale sportową oraz funkcjonuje świetlica. Swoją remino-świetlicę posiadają także w Rzepinie, Wasylowie, Rzeczycy, Tarnoszynie, Szczepiatynie, Korczminie i Oserdowie. Bardzo dużą rolę w pobudzeniu aktywności społecznej mieszkańców pełnią parafie.

Rzymskokatolicka parafia w Dyniskach p.w. św. Antoniego w swej działalności kulturowej nawiązuje do pobytu w Dyniskach Artura Grotgera latem 1866 r. i organizuje m.in. plenery malarskie.

Grekokatolicka parafia w Lublinie sprawująca opiekę nad zabytkową cerkwią w Korczminie oprócz działania o charakterze religijnym, nawiązuje do wielokulturowości tych ziem. Działania te bez wątpienia służą pojednaniu polsko-ukraińskiemu.

Na terenie gminy funkcjonuje **11 remiz strażackich i świetlice wiejskie** mieszczące się w tych samych budynkach. Stan techniczny tych obiektów określa się jako dobry - mieszkańcy nie zgłaszają w tym względzie zastrzeżeń – budynki wymagają jednak bieżących prac remontowych.

W ostatnim okresie w przejętych budynkach od Agencji Nieruchomości Rolnych zostały zaadoptowane pomieszczenia z przeznaczeniem na świetlice osiedlowe dla miejscowości Rzeplin Osada, Korczmin Osada, Krzewica, Magdalenka, Dębina Osada. Budynki, po ich generalnym

remoncie stanowić będą doskonałą bazę do rozwoju życia społeczno-kulturalnego gminy.

Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Na terenie nie tylko gminy ale i całego kraju można zauważyć, że społeczeństwo się starzeje, co będzie skutkowało potrzebą zwiększenia nakładów finansowych na ośrodki zdrowia i porad medyczne dla ludności. Ważna jest także sama profilaktyka, a w obecnej sytuacji w gminie jest słaba dostępność do placówek i usług medycznych. Jest jeden niepubliczny zakład opieki zdrowotnej, który udziela porad 21.542 jednostkom. W gminie znajduje się jedna apteka i liczba ludności przypadająca na nią jest większa niż w powiecie tomaszowskim, która wynosi 2 756 osób.

Zabezpieczenie specjalistycznych usług medycznych realizowane są przez Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej z siedzibą w Tomaszowie Lubelskim na podstawie kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia. Nadzór nad stanem sanitarno-epidemiologicznym w gminie prowadzi Państwowa Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Tomaszowie Lubelskim.

Nieprzychylne wskaźniki demograficzne będą także wymuszały na gminie opiekę nad starszymi jej mieszkańcami. Powstanie potrzeba stworzenia domów opieki społecznej stacjonarnej i dziennego pobytu, gdzie będzie odpowiednia opieka medyczna oraz godne warunki życia, osób samotnych i niepełnosprawnych.

Działaniami statutowymi z zakresu pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego w 2005 roku bezpośrednio lub pośrednio skorzystało ok. 28% wszystkich mieszkańców gminy (ok. 29% wszystkich rodzin). Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz posiłków dla dzieci. Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są: bezrobocie, ubóstwo, ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa, alkoholizm i inne.

1.7 Jakość rządzenia

Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce.

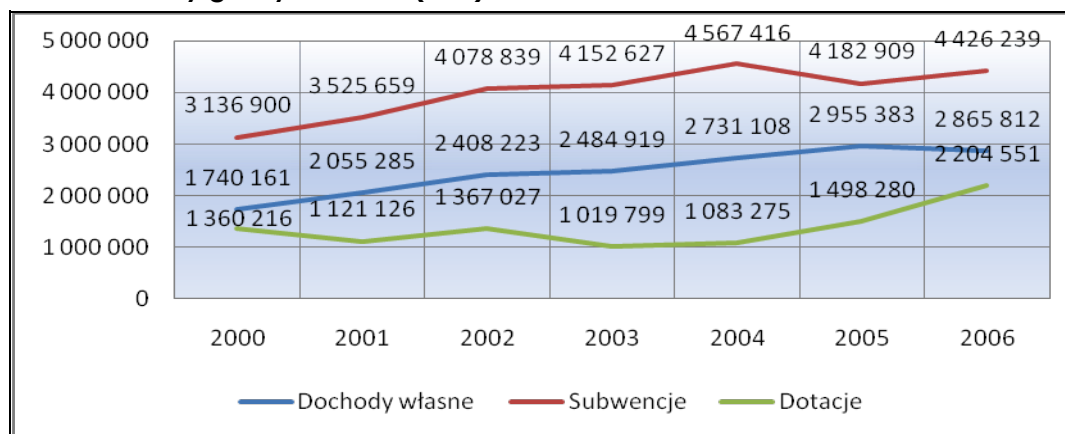
Aby opisać ten problem niniejsza analiza oparta będzie na trzech wskaźnikach decydujących o jakości rządzenia tj.: zdolność inwestycyjna gminy, [planowanie strategiczne, jakość i poziom kapitału społecznego oraz współpraca międzygminna.](#)

Analiza potencjału inwestycyjnego i atrakcyjności inwestycyjnej gminy

Zdolność gminy do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów budżetowych gminy. Wielkość dochodów w 2006 roku przekroczyła 10 mln zł i stale rośnie.

Głównymi składnikami dochodów budżetu gminy są wpływy z subwencji (44%) i dochody własne (28%). Dotacje celowe z budżetu państwa stanowią prawie 22 % i ich udział w dochodach ogółem wzrasta.

Wykres 28. Dochody gminy Ulhówek (w zł)

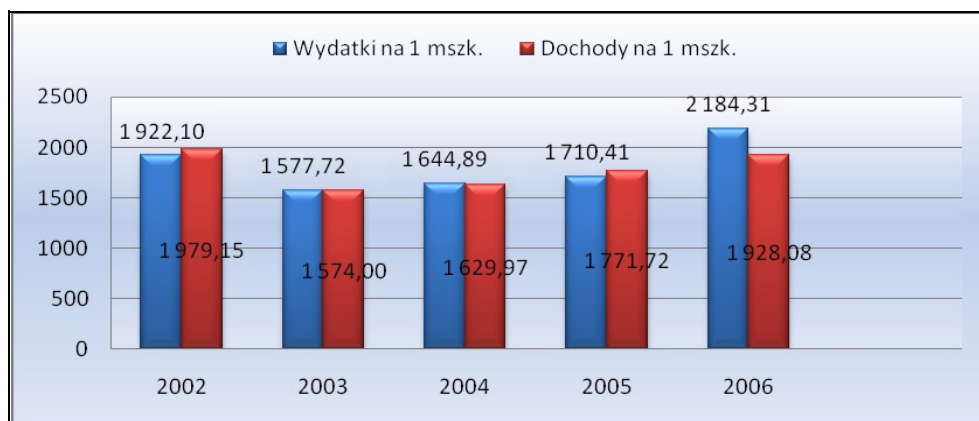

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak widać na wykresie dochody gminy z każdym rokiem zwiększały się, jedyny spadek jaki zanotowano to w 2006 roku. W stosunku do poprzedniego roku 2005 dochody budżetu gminy zmniejszyły się o 89.571,14 zł. Poziom dochodów własnych budżetu jest „lustrem” w którym odbija się obraz gospodarki gminnej. Bardzo dobre gleby sprawiają, że udział podatku rolnego w dochodach własnych jest blisko 2-krotnie większy niż w powiecie i ponad 3-krotnie większy niż w województwie. Niski poziom dochodów mieszkańców powoduje relację odwrotną w zakresie dochodów stanowiących udziały w podatkach od osób fizycznych.

Stosunkowo niekorzystnie kształtuje się natomiast struktura wydatków w budżecie gminy. Szacuje się że ponad 67% wydatków budżetu gminy stanowią wydatki bieżące jednostek budżetowych. Średnia wydatków inwestycyjnych z lat 2004-2006 wynosi 4.647.000 zł przy całkowitych wydatkach rzędu 29.090.000 zł, co stanowi ponad 16% wydatków w strukturze wydatków.

Wykres 29. Wydatki i dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Polityka finansowa gminy prowadzona jest rozsądnie – generalnie coroczne wydatki równoważą dochody budżetowe. **W 2007 roku zadłużenie finansowe gminy wynosiło 13%.** Gmina posiada dobrą kondycję finansową do zaciągania zobowiązań niezbędnych do współfinansowania inwestycji ze środków Unii Europejskiej. **Stosunkowo wysoka zdolność inwestycyjna gminy była również możliwa dzięki aktywnemu i skutecznemu pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.**

Administracja samorządowa przez ostatnie 10 lat nabyła duże doświadczenie w pozyskiwaniu pozabudżetowych funduszy na przedsięwzięcia inwestycyjne. W latach 2003-2006 na działania inwestycyjne udało się gminie pozyskać środki z budżetu Woj. Lubelskiego, Banku Światowego, Programu INTERREG III A, SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego. Łączna wartość pozyskanych dotacji wynosi 1.022.990,22 zł

W latach 1998 - 2006 Gmina realizowała również inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz drogownictwa, korzystając z subwencji Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa. Łączna wartość pozyskanych dotacji wynosi 8.146.833,22 zł.

Planowanie strategiczne, promocja gminy, współpraca międzygminna

Planowanie strategiczne jest kolejnym czynnikiem, który wpływa na jakość rządzenia. Jest to sformalizowany proces długotrwałego planowania i określania celów i metod osiągnięcia wysokiego rozwoju społeczno-gospodarczego. Planowanie strategiczne pociąga za sobą konieczność przygotowania wielu odpowiednich dokumentów strategicznych. Sporządzanie takich dokumentów na szczeblu regionalnym należy do samorządów gminnych.

Gmina Ulhówek opracowała następujące dokumenty:

- Strategie rozwoju gminy Ulhówek i plan rozwoju lokalnego na lata 2004-2006 i w perspektywie do 2013 roku

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Ulhówek, Uchwała Nr XIV/63/03 Rady Gminy Ulhówek z dnia 29 grudnia 2003 r.
- Program ochrony środowiska dla gminy Ulhówek, sierpień 2004 r.
- Program zrównoważonego rozwoju Gminy Ulhówek – kanalizacja sanitarna, indywidualne oczyszczalnie ścieków.
- Gminny plan gospodarki odpadami, maj 2006 r.
- Zintegrowana strategia rozwoju obszarów wiejskich gminy Grzędy Sokalskiej, 2006 r.
- Strategię rozwiązywania problemów społecznych w gminie Ulhówek na lata 2005-2010

Poziom i jakość kapitału społecznego w gminie

Aby jakość rządzenia w gminie była na wysokim poziomie konieczne jest współdziałanie wszystkich członków tej społeczności. Aktywność podmiotów działających dla dobra pożytku publicznego powinna spajać i aktywizować społeczność lokalną.

Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska, mierzona między innymi udziałem w wyborach i organizacjach społecznych, zaradność mieszkańców, połączona z chęcią współpracy i pomagania innym (np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), wzajemny poziom zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania patologii społecznych.

Patrząc na te wskaźniki i porównując je ze stanem w gminie ciężko jednoznacznie ocenić jakość kapitału społecznego w gminie. Pozytywnie wyróżnia się aktywność Kół Gospodyń Wiejskich, organizacja i promocja gminnego sportu, również aktywność OSP. Organizacje te systematycznie biorą udział w organizacji imprez, zarówno w skali gminnej, jak i regionalnej.

Na terenie gminy funkcjonuje 11 jednostek OSP do których należy 346 strażaków w tym 269 osób wieku od 18 – 60 lat. Pozostałe 77 osób to Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze .

Jednostki OSP:

- Typu M występują w miejscowości: Budynin, Korczmin, Machnówek, Rokitno, Rzeczyca, Rzeplin , Szczepiatyn , Tarnoszyn
- Typu S występują w miejscowości : Ulhówek, Wasylów Wielki, Żerniki

Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należy jednostka w Ulhówku.

Istotnym elementem wyróżniającym gminę spośród gmin sąsiednich w aspekcie społeczno-kulturowym są imprezy kulturalne o znaczeniu wojewódzkim, a nawet krajowym, związane z pobytem dwóch znakomitych gości – Franciszka Liszta (kompozytora, pianisty), który w 1850 roku przez kilka tygodni przebywał w Dyniskach oraz Artura Grottgera (rysownika, malarza, poety), który przebywał w Dyniskach w 1866 r. ze swoją narzeczoną Wandą Monee de La Tour. Nawiązując do tych historycznych wydarzeń, obchodzone są w Dyniskach Dni Grottgerowskie oraz Międzynarodowe Plenery Malarskie.

Do imprez kulturalnych o zasięgu regionalnym należy również zaliczyć:

- Transgraniczne Polsko-Ukraińskie Dni Dobrosąsiedztwa (uroczystości w Korczminie)
- uroczystości religijno – odpustowe Dyniska – Uhnów (Ukraina)

Do imprez kulturalnych o znaczeniu lokalnym należy zaliczyć:

- Dzień Dziecka i Święto pieczonego ziemniaka – organizowane przez KGW Dyniska
- Zabawy okolicznościowe – organizowane przez KGW Hubinek (Andrzejki, zapusty itp.)

W opinii wielu mieszkańców prowadzona działalność kulturowa i społeczna nie jest jednak zbyt bogata. Nie odpowiada również zasobom kulturowym i potencjałowi, jakie posiada gmina (kościół, cerkwie, kapliczki).

Należy podkreślić aktywność samorządu gminnego w zakresie inicjowania wszelkiego rodzaju przedsięwzięć społeczno-kulturalnych i aktywnego szukania wszelkich form wsparcia finansowego. Od 2006 roku gmina jest członkiem Stowarzyszenia G6 Grzędy Sokalskiej - wraz z gminą Jarczów, Łaszczów, Rachanie, Telatyn, Tyszowce – zawiązanego w ramach inicjatywy LEADER. W latach 2004-2006 w woj. Lubelskim powstało tylko 5 tego rodzaju porozumień. W latach **2007-2013** społeczność każdej z gmin wchodzących do Stowarzyszenia w ramach programu **LEADER** będzie mogła wykorzystać na mieszkańca 42 €, **co daje w przypadku gminy Ulhówek zastrzyk dodatkowych pieniędzy pozabudżetowych w kwocie 230.000 €.**

1.8 Analiza SWOT

Przeprowadzenie analizy SWOT gminy Ulhówek ma na celu wskazanie istotnych mocnych i słabych stron, które odzwierciedlają sytuację gminy w jakiej się znajduje. Słabe strony są cechami niekorzystnymi dla rozwoju tego obszaru, natomiast mocne strony są czynnikami, które w różnicowany sposób mogą przyczynić się do rozwoju gminy.

Dzięki wskazaniu zagrożeń i szans w analizie SWOT, możemy przewidzieć pewne nieprawidłowe zjawiska, które mogą zaistnieć i zahamować prawidłowe rozwijanie się tego terenu. Szanse natomiast podpowiadają co jest korzystne, co warto rozwijać i na co zwrócić uwagę by wzrosła pozycja gminy.

Mocne strony	Słabe strony
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobra sieć dróg (gminnych i powiatowych) ▪ Bardzo korzystne warunki glebowe i nieskażone środowisko naturalne ▪ Korzystna struktura wiekowa mieszkańców (duży udział ludności w wieku produkcyjnym) ▪ Bogate dziedzictwo kultury pogranicza (kościół, cerkwie, kapliczki z XVIII i XIX w) ▪ Imprezy kulturalne o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym (m.in. Dni Grottgerowskie, Międzynarodowe Plenery Malarskie) ▪ Dobrze rozwiązany problem gospodarki odpadami ▪ Dobrze przeprowadzona racjonalizacja sieci placówek oświatowych ▪ Dobre zasoby mieszkaniowe gminy ▪ Wysoka zdolność inwestycyjna gminy ▪ Doświadczenie w wykorzystaniu funduszy pozabudżetowych (głównie Unii Europejskiej) na tworzenie, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej rozwojowi gospodarczemu oraz rozwój współpracy transgranicznej ▪ Wysokie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (niska przestępczość, rozwinięte więzi rodzinne i sąsiedzkie) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wysoka bariera komunikacyjna gminy (peryferyjne położenie geograficzne gminy, brak infrastruktury teleinformatycznej – telefonów stacjonarnych i internetu) ▪ Słaby stan techniczny istniejących dróg ▪ Negatywne wskaźniki demograficzne (wysoka emigracja, ujemny przyrost naturalny) ▪ Zaniehbana, zdegradowana przestrzeń publiczna (zwłaszcza wsi popegeerowskich) ▪ Brak infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, centrum spotkań i integracji mieszkańców ▪ Uśpiony potencjał kulturowo-turystyczny gminy ▪ Niska świadomość ekologiczna mieszkańców ▪ Brak rozwiniętej bazy turystycznej (obiektów noclegowych i gastronomicznych) ▪ Niskie wykształcenie mieszkańców ▪ Słaba aktywność społeczno-zawodowa mieszkańców ▪ Postępujące ubożenie społeczeństwa- wysoki odsetek gospodarstw utrzymujących się wyłącznie z emerytur i rent ▪ Słabo rozwinięta infrastruktura wodno-kanalizacyjna ▪ Niski stan techniczny budynków użyteczności publicznej ▪ Zbyt mała liczba zagranicznych gmin partnerskich ▪ Niska atrakcyjność inwestycyjna gminy połączona ze słabo rozwiniętą działalnością promocyjną gminy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odblokowanie bariery komunikacyjnej gminy oraz mieszkańców (otwarcie przejścia granicznego, rozwój społeczeństwa informacyjnego) ▪ Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej ▪ Przeciwdziałanie migracji zarobkowej, tworzenie nowych miejsc pracy na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dalsze pogarszanie się stanu technicznego dróg ▪ Postępująca marginalizacja komunikacyjna gminy ▪ Dalszy spadek opłacalności produkcji rolnej ▪ Postępujące ubożenie mieszkańców trudność ze znalezieniem zatrudnienia ▪ Pogorszenie sytuacji w oświacie jako

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wykorzystanie potencjału kulturowo-turystycznego gminy dla budowy sektora turystycznego ▪ Ochrona tożsamości i tradycji wsi – zachowanie dziedzictwa kulturowego ▪ Rozwój i wzrost rangi organizowanych wydarzeń kulturalnych ▪ Wzrost aktywizacji zawodowej i społecznej mieszkańców ▪ Podniesienie kwalifikacji zawodowych mieszkańców oraz rolników ▪ Rozwój nowoczesnego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego ▪ Tworzenie okołorolniczych i pozarolniczych miejsc pracy (turystyka, odnawialne źródła energii – biomasa, energia słoneczna, usługi na rzecz rolnictwa) ▪ Wykorzystanie nieużytków rolnych i zasobów ludzkich do produkcji biomasy ▪ Zawiązanie nowych porozumień i zagranicznych partnerstw samorządowych ▪ Powołanie instytucji/ organizacji pozarządowej ukierunkowanej na rozwój gminy ▪ Poprawa jakości pracy administracji ▪ Wykorzystania funduszy pozabudżetowych (głównie Unii Europejskiej) na tworzenie, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej rozwojowi gospodarczemu oraz rozwój współpracy transgranicznej ▪ Zaangażowanie się większej liczby osób i instytucji w pracę grupy LEADER „G6” 	<p>rezultat niskiego przyrostu naturalnego oraz niekorzystnej struktury migracji</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zbyt duża konkurencja na rynku usług turystycznych i kulturalnych gmin ▪ Brak kapitału niezbędnego do rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i rewitalizacji przestrzeni publicznej ▪ Zniechęcenie się brakiem sukcesów w pozyskiwaniu środków zewnętrznych przez mieszkańców i samorząd gminny
--	---

2. Misja i wizja strategicznego rozwoju gminy

Spółeczność Gminy Ulhówek oczekuje zmian, które doprowadzą do wzrostu jakości i standardu życia. Temu celowi służy strategia rozwoju Gminy, która z kolei powinna być spójna z polityką rozwojową państwa, województwa oraz powiatu.

W strategii wyróżnia się następującą gradacją celów:

- **misja i wizja strategii** stanowi cel nadrzędny, do którego dąży gmina planując działania rozwojowe,

- **cele strategiczne**, wskazujące najważniejsze obszary, w których konieczne jest wsparcie w celu przyspieszenia rozwoju gminy,
- **cele operacyjne**, które uszczegółowiają cele strategiczne i zawierają propozycje kierunków działań, koniecznych dla osiągnięcia poszczególnych celów operacyjnych.

Konsekwentne dążenie do osiągania celów operacyjnych i strategicznych będzie przybliżało gminę do wyznaczonej misji.

2.1 Misja i wizja strategii

Wizja rozwoju gminy - czyli pożądaný stan w przyszłości - powinna odpowiadać na pytanie, jak będzie wyglądała sytuacja społeczno-gospodarcza gminy po upływie danego okresu czasu i wskutek przeprowadzenia działań strategicznych. Rozwój gminy jest złożonym procesem i zależy od bardzo wielu czynników. Dlatego formułując wizję rozwoju gminy Ulhówek wzięto pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania wewnętrzne, czyli potencjały i problemy określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy
- uwarunkowania zewnętrzne, czyli czynniki niezależne od działań podejmowanych na szczeblu gminnym: w analizie SWOT zdefiniowane zostały one jako potencjalne szanse i zagrożenia
- aktualne dokumenty strategiczne na poziomie gminnym, powiatowym, regionalnym i krajowym
- kompetencje samorządu gminnego oraz jego możliwości budżetowe
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach środków unijnych oraz innych środków zewnętrznych
- wnioski z konsultacji społecznych

Wizja gminy Ulhówek:

Gmina Ulhówek to miejsce przyjazne dla mieszkańców, a także przyciągające turystów swoim bogatym dziedzictwem pogranicza

Misja, czyli generalny kierunek rozwoju gminy, w strategii jest odpowiedzią na pytanie o zasadniczym znaczeniu, po co jest opracowana i wdrażana strategia wspomagająca rozwój gminy. Misja wyraża główny motyw działań na rzecz rozwoju określonych w strategii. Wszystkie inne cele są podporządkowane misji.

Misja gminy Ulhówek

Misją rozwoju gminy Ulhówek jest podniesienie jakości życia mieszkańców, zrównoważony rozwój oraz wzrost konkurencyjności gminy osiągniany poprzez efektywne wykorzystanie jej potencjałów rozwojowych

2.2. Cele strategiczne (priorytety rozwojowe)

Realizacja misji rozwoju gminy realizuje się poprzez wybór trafnych priorytetów rozwojowych (celów strategicznych), tj. dziedzin mających w określonej przyszłości dynamizować rozwój gminy Ulhówek.

Analizując sytuację gminy w kontekście uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych, zdefiniowano następujące cele strategiczne:

Cel strategiczny 1: Wysoka jakość życia i pracy w gminie

We współczesnej teorii i praktyce rozwoju lokalnego obok zmian w poziomie rozwoju gospodarczego i wyposażenia w infrastrukturę techniczną podkreśla się czynniki niematerialne w sferze kapitału ludzkiego, ogólnie określane mianem jakości życia. Znaczenie tych czynników w budowaniu sukcesu rozwojowego wynika przynajmniej z dwóch przesłanek. Po pierwsze, gospodarka, która w coraz większym stopniu opiera się na usługach, w szczególności zaś na usługach wyższego rzędu, wymaga odpowiednio przygotowanej kadry pracowniczej.

Nie chodzi tu jedynie o formalny poziom wykształcenia i wynikający z niego zasób wiedzy, ale również o umiejętności praktycznego jej zastosowania, nawyki ustawicznego uczenia się, umiejętności pracy zespołowej, komunikowania się, czy po prostu kultury osobistej. Jakość kapitału ludzkiego jest więc decydującym czynnikiem rozwoju gospodarki opartej na usługach. Staje się ona zatem czynnikiem koniecznym dla osiągnięcia sukcesu gospodarczego. Po drugie, pozytywne zmiany w zakresie kapitału ludzkiego również same w sobie należy uznać za sukces rozwojowy. Kapitał ludzki, w przeciwieństwie do finansowego, jest mało mobilny – szczególnie w przypadku Polski. Poza tym podniesienie jego jakości wymaga działań długofalowych (czas potrzebny na kształcenie) i wielopłaszczyznowych (lepsze usługi publiczne, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, podniesienie konkurencyjności działających gospodarstw rolnych, przedsiębiorczość, oświata, ochrona zdrowia, kultura, aktywność społeczna, rekreacja). Osiągnięcie sukcesu na tym polu wymusza więc mobilizację wszystkich dostępnych zasobów gminy i regionu oraz umiejętną koordynację działań rozwojowych.

Cel strategiczny 2: Zrównoważony i trwały rozwój gminy

Poprawa podstawowej infrastruktury technicznej gminy stanowi istotę jej dalszego rozwoju. Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy (drogi,

teleinformatyka), sieci wodno-kanalizacyjnej dla 90% mieszkańców oraz poprawa estetyki przestrzeni publicznej przyczyniającą się do zmian w warunkach życia mieszkańców, czyli do podniesienia jakości życia (Cel 1).

Cel strategiczny 3. Promocja gminy i dziedzictwa pogranicza

Bogate walory środowiska etniczno-kulturowego gminy i pozytywne walory środowiska przyrodniczego stanowią idealną okazję do rozwoju sektora kultury i turystyki.

Wielokulturowość i wieloetniczność pogranicza powoduje, iż gmina może się poszczycić wieloma cennymi cerkiewnymi i kościelnymi obiektami sakralnymi z XVIII i XIX wieku. Co istotne, wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, w wielu miejscowościach kultywuje się tradycyjne obrzędy ludowe i rękodzieło. Należy podkreślić, iż bardzo istotnym elementem kulturowym gminy, wyróżniającym ją spośród gmin sąsiednich są wydarzenia związane z pobytem dwóch znakomitych gości – Franciszka Liszta oraz Artura Grottgera, którzy wypoczywali i pracowali tu przez kilka tygodni w latach 50-tych i 60-tych XIX wieku. Pobyt tych historycznych już postaci wycisnął ogromne piętno w świadomości mieszkańców

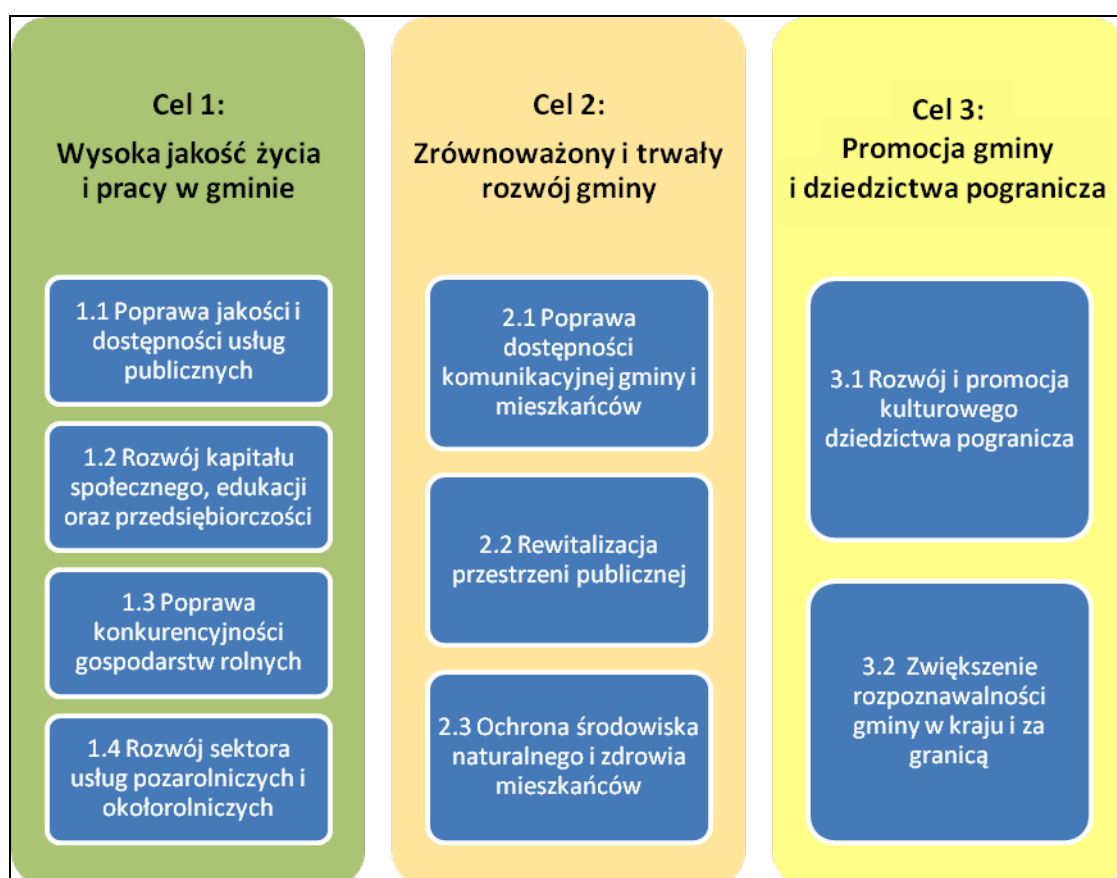
Kierunki działań realizowane w Celu 3 powinny być nakierowane na zachowanie i ochronę materialnego dziedzictwa kulturowego dla celów kulturalnych i turystycznych. Działania tego typu poprawią również wizerunek gminy, przyczynią się do wzrostu atrakcyjności, mogą również posłużyć integracji międzyludzkiej oraz wymianie międzynarodowej.

2.3 Cele operacyjne oraz kierunki działań

Do każdego z celów strategicznych przypisano uszczegółowienie, czyli cele operacyjne. Są to kierunki działań, niezbędne do osiągnięcia priorytetów rozwojowych gminy. Wskazane kierunki działań stanowią podstawę do opracowania i realizacji konkretnych projektów.

Cele operacyjne nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie, w zależności od selekcji i wyboru najważniejszych zadań, dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się poszczególnych instytucji i podmiotów we wdrażanie strategii. Cele operacyjne zostały ułożone tak, by dawały efekt synergii, czyli aby ich realizacja przyczyniała się do osiągnięcia więcej niż jednego celu strategicznego.

Misją rozwoju gminy Ułhówek jest podniesienie jakości życia mieszkańców, zrównoważony rozwój oraz wzrost konkurencyjności gminy osiągnąć poprzez efektywne wykorzystanie jej potencjałów rozwojowych

Rysunek 3. Misja gminy, cele strategiczne i cele operacyjne

Cel strategiczny 1. Wysoka jakość życia i pracy w gminie

Cel operacyjny 1.1 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych

Jednym z podstawowych czynników wpływających na jakość pracy, życia i rozwoju gminy jest poziom jakości oraz dostępność do usług publicznych świadczonych przez administrację na rzecz mieszkańców i osób z zewnątrz. Projekty realizowane w ramach tego celu ukierunkowane są przede wszystkim na wzrost efektywności funkcjonowania administracji samorządowej i rozwoju

oferty usług publicznych. Celem ułatwienia dostępu do korzystania z obiektów użyteczności publicznej konieczny będzie jej remont, modernizacja i doposażenie, jak również budowa nowych obiektów służących mieszkańcom i turystom, tj. miejsc nauki, rozrywki, rekreacji i wypoczynku.

Kierunki działań celu 1.1 są spójne z kierunkami działań celu 2.2, 2.4 i 3.3.

Główne kierunki działań/typy projektów:

- Poprawa zarządzania administracji samorządowej gminy – poprawa obsługi mieszkańców, podniesienie jakości pracy administracji, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych pracowników administracji Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych
- Modernizacja i doposażenie świetlic wiejskich, adaptacja budynków OSP na cele społeczno-kulturalne
- Modernizacja infrastruktury edukacyjnej i sportowej gminy (modernizacja budynków szkół, przedszkola, budowa i/lub modernizacja boisk wielofunkcyjnych)
- Modernizacja infrastruktury społeczno-kulturalnej (gminnej biblioteki) oraz opieki społecznej (GOPS)
- Poprawa dostępności dla osób niepełnosprawnych i starszych do budynków administracji publicznej
- Rozwój współpracy z mieszkańcami oraz samorządem powiatowym, aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych, nawiązywanie i kontynuacja współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Program Europejskiej Współpracy Transgranicznej 2007-2013 „Polska-Białoruś-Ukraina”

Cel operacyjny 1.2 Rozwój kapitału społecznego, edukacji oraz przedsiębiorczości

Rozwój kapitału społecznego i więzi międzyludzkich na obszarach wiejskich jest wyższy niż w mieście. Jednakże wieś pozbawiona szeregu instytucji i organizacji, jest szczególnie narażona na problem wykluczenia społecznego i zawodowego zamieszkujących ją mieszkańców. Wysoki poziom kapitału społecznego wpływa na jakość rządzenia w gminie, wywołuje wśród ludzi kreatywność, przedsiębiorczość i inicjatywę, a także przyczynia się do ograniczenia patologii oraz wykluczenia społecznego.

Poziom wykształcenia jest jednym z głównych czynników determinujących aktywność na rynku pracy oraz pozycję społeczno-zawodową mieszkańców. Wzmacnianie poziomu wykształcenia powinno się stymulować od najniższych szczebli edukacji – wychowania przedszkolnego, a skończywszy na kształceniu ustawicznym osób dorosłych. Do rozwijania różnego typu działalności powinna być wykorzystywana przede wszystkim istniejąca infrastruktura oświaty, ale należy również szukać i upowszechniać alternatywne formy kształcenia (np. e-learning).

Kierunki działań celu 1.2 są spójne z kierunkami działań celu 2.1 i 3.3

Główne kierunki działań/typy projektów:

- Wspieranie oddolnych inicjatyw (formalnych i nieformalnych) na rzecz rozwoju społecznego, zawodowego, kulturalnego i turystycznego gminy/ wsi
- Rozwój sektora spółdzielczości socjalnej i ekonomii społecznej
- Ochrona tożsamości i tradycji wsi (rozwój i promocja tradycyjnych produktów lokalnych - potraw regionalnych, rękodzieła, tradycyjnych zawodów)
- Tworzenie i wspieranie aktywności lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju edukacji i kształcenia ustawicznego wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych
- Podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doposażenie szkół w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne, program wymiany dzieci i młodzieży, współpraca międzynarodowa szkół, rozwój zajęć pozalekcyjnych)
- Rozwój edukacji przedszkolnej, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich, wdrażanie alternatywnych metod edukacji przedszkolnej (tzw. małe przedszkola działające kilka godzin dziennie)
- Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (zajęcia wyrównawcze, zasiłki dla rodzin najuboższych, fundusz stypendialny dla młodzieży uzdolnionej)
- Budowanie partnerstw sektorowych (samorząd-biznes-organizacje społeczne) oraz międzygminnych powołanych do aktywizacji społecznej i zawodowej oraz rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców
- Powołanie punktu/ośrodka informacyjno-szkoleniowego dla mieszkańców, przedsiębiorców i rolników świadczącego usługi doradczo-szkoleniowe
- Powołanie organizacji pozarządowej działającej w obszarze rynku pracy i przedsiębiorczości

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Programy grantowe ogólnopolskich organizacji pozarządowych
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Program LEADER - Stowarzyszenie „G6 Grzędy Sokalskiej”

Cel operacyjny 1.3 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych to podstawowy warunek poprawy dochodów ludności rolniczej. Konkurencyjność tego sektora zależy będzie od tempa jego restrukturyzacji. Część gospodarstw będzie mogła dalej funkcjonować i prowadzić produkcję rolną (głównie uprawa zbóż i buraków), jednak część ze względu na doskonałe jakościowo gleby i

nieskażone środowisko naturalne, może z powodzeniem przestawić się na rolnictwo ekologiczne. W przypadku reszty gospodarstw będą musiały zachodzić procesy konsolidacji i powiększania gospodarstw. Dodatkowo, aby gospodarstwa były konkurencyjne, musi nastąpić proces ich dalszej modernizacji, w tym wyposażenia w odpowiedni sprzęt techniczny.

Główne kierunki działań/typy projektów:

- wspieranie wyspecjalizowanego doradztwa rolniczego i rolnictwa ekologicznego (powołanie punktu/ośrodka informacyjno-szkoleniowego dla rolników, mieszkańców i przedsiębiorców świadczącego usługi doradczo-szkoleniowe)
- podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników w zakresie prowadzenia i modernizacji gospodarstw rolnych (szkolenia, doradztwo, wyjazdy studyjne)
- wspieranie instytucji otoczenia rolnictwa (zrzeszenia, spółdzielnie, kółka rolnicze, grupy producenckie)

Źródła finansowania projektów:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ekologiczne formy produkcji rolnej)

Cel operacyjny 1.4 Rozwój sektora usług pozarolniczych i okołorolniczych

Rozwój sektora pozarolniczego i okołorolniczego jest niezbędne, by procesy restrukturyzacyjne w rolnictwie mogły zachodzić szybciej i nie wywoływały nadmiernie negatywnych skutków społecznych. Alternatywą dla produkcji rolnej jest tworzenie i rozwijanie działalności nierolniczej z dużym naciskiem na prowadzenie usług okołorolniczych i związanych z odnawialnymi źródłami energii.

Atrakcyjne walory kulturowe pogranicza etnicznego gminy sprawia, iż z powodzeniem można tu rozwijać działalność agroturystyczną i gastronomiczną. Sprzyjać temu będzie również otwarcie przejścia granicznego z Ukrainą.

Kierunki działań celu 1.4 są spójne z kierunkami działań celu 3.2.

Główne kierunki działań:

- Wspieranie procesu różnicowania działalności rolniczej (szkolenia przekwalifikowujące w kierunku: agroturystyka, produkcja surowca energetycznego, drobne przetwórstwo produktów rolnych)
- Tworzenie pozarolniczych miejsc pracy w sektorze odnawialnych źródeł energii (plantacje wierzby energetycznej, wytwarzanie, przetwórstwo i sprzedaż biomasy)
- Wspieranie istniejących i zakładających działalność przedsiębiorców (szczególnie w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego, usług na rzecz rolnictwa, usług turystycznych, produktów do wytwarzania energii z surowców rolnych)
- Wspieranie rozwoju sektora turystycznego, agroturystycznego i gastronomicznego (bazy noclegowo-gastronomicznej)

Źródła finansowania projektów:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Ekofundusz (odnawialne źródła energii)

Cel strategiczny 2: Zrównoważony i trwały rozwój gminy

Cel operacyjny 2.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy i mieszkańców

Poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej należy rozumieć fizyczną poprawę jakości i stanu technicznego dróg sieci gminnej i powiatowej, a także ułatwienie dostępu do komunikacji i informacji dla wszystkich mieszkańców gminy poprzez budowę gminnej sieci teleinformatycznej.

Dostępność komunikacyjna jest jednym z fundamentalnych uwarunkowań rozwoju, elementem istotnym w ocenie atrakcyjności inwestycyjnej i jakości życia. Poprawa stanu sieci drogowej sprzyjać będzie poprawie jakości usług transportowych i mobilności osób oraz zwiększeniu współpracy gospodarczej, wymiany handlowej i ruchu turystycznego.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego zarządzanie informacją, jej jakość oraz szybkość przepływu są nieodzownymi elementami budowania atrakcyjności i konkurencyjności gminy Ułhówek. Nie jest to jednak możliwe bez inwestycji w nowoczesne technologie informatyczne. Niezbędna jest zatem realizacja przedsięwzięć rozwijających różne modele komunikacji oraz szybkiego i bezpiecznego dostępu do Internetu (zwłaszcza szerokopasmowego), a także tworzenie punktów publicznego dostępu do sieci (świetlice gminne, remizy OSP, biblioteka).

Kierunki działań celu 2.1 są spójne z kierunkami działań celu 1.1.

Główne kierunki działań:

- Otwarcie przejścia granicznego na terenie gminy
- Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy poprzez budowę sieci dróg gminnych o zasięgu lokalnym, powiatowym i transgranicznym (w przypadku otwarcia przejścia granicznego na terenie gminy)
- W ramach budowy i modernizacji dróg budowa elementów infrastruktury towarzyszącej (pobocza, parkingi, przystanki autobusowe, chodniki, ścieżki rowerowe, dojazdy do gospodarstw agroturystycznych, odwodnienia).
- Budowa e-urzędu – teleinformatycznej platformy zarządzania administracją samorządową, rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną
- Budowa szkieletowej sieci szerokopasmowej, rozbudowa sieci dostępowej na poziomie gminnym, wsparcie publicznego dostępu do Internetu (tzw. Telechaty - świetlice gminne, remizy OSP, biblioteka)

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Program Europejskiej Współpracy Transgranicznej 2007-2013 „Polska-Białoruś-Ukraina”

Cel operacyjny 2.2 Rewitalizacja przestrzeni publicznej

Uporządkowanie estetyki przestrzeni publicznej bezpośrednio wpływa na poprawę jakości i komfortu życia, integracji społecznej mieszkańców, a także rozwoju kapitału społecznego.

Rewitalizacja polega na równoczesnych działaniach obejmujących zarówno modernizację infrastruktury technicznej i zabudowy, jak też poprawę jakości usług społecznych, tworzenie lepszych warunków dla rozwoju biznesu oraz działania na rzecz integracji społecznej i aktywizacji mieszkańców, pracujących w tych miejscach, czy w inny sposób z nimi związanych. Działania społeczne, adresowane do ludzi, są tu szczególnie istotne. Można powiedzieć, że nawet najlepsze programy modernizacyjne (remonty budynków, przebudowy placów i ulic) nie będą sukcesem, jeśli nie zaakceptują tej „nowej przestrzeni” jej mieszkańcy i użytkownicy, jeśli jej nie polubią i jeśli ci z nich, których dotyczą pewne problemy, nie zechcą zmobilizować się do lepszego życia.

Kierunki działań celu 2.2 są spójne z kierunkami działań celu 1.2

Główne kierunki działań:

- Budowa centrów miejscowości i poprawa estetyki przestrzeni publicznej
- Poprawa stanu technicznego infrastruktury okołodrogowej (oświetlenie, chodniki, oznakowanie)
- Modernizacja elewacji budynków mieszkalnych, poprawienie estetyki gospodarstw rolnych
- Budowa wielofunkcyjnych boisk i placów zabaw dla dzieci
- Rewitalizacja i zagospodarowanie parku w Ulhówku
- Wdrażanie „miękkich” programów wspierających proces rewitalizacji, obejmujących społeczne, a nie tylko „remontowo-adaptacyjne” projekty (np. programy nastawione na aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a zamieszkujących obszar rewitalizowany)

Źródła finansowania projektów:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Program LEADER - Stowarzyszenie „G6 Grzędy Sokalskiej”
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Programy grantowe ogólnopolskich organizacji pozarządowych

Cel operacyjny 2.3 Ochrona środowiska naturalnego i zdrowia mieszkańców

Stosunkowo dobrze rozwinięty system zwodociągowania gminy należy jednak w przeciągu najbliższych kilku lat rozwinąć do 90%. Jeszcze większych nakładów inwestycyjnych wymaga sieć kanalizacyjna. Słabo rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska wpływa na obniżenie atrakcyjności danego obszaru zarówno pod względem gospodarczym jak i społecznym. Niska dostępność do ułatwień cywilizacyjnych ma negatywny wpływ na jakość życia mieszkańców.

Kierunki działań celu 2.3 są spójne z kierunkami działań celu 1.1, 1.3 i 1.4.

Główne kierunki działań:

- Inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną (w szczególności na obszarze intensywnej zabudowy wiejskiej i obszarach okalających obszary chronione, przydomowe oczyszczalnie ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie)
- Budowa sieci gazowej i oraz promowanie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii
- Modernizacja infrastruktury ośrodka zdrowia, poprawa jakości i liczby świadczonych usług dla mieszkańców

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Ekofundusz
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki
- Program Europejskiej Współpracy Transgranicznej 2007-2013 „Polska-Białoruś-Ukraina”

Cel strategiczny 3 Promocja gminy i dziedzictwa pogranicza

Cel operacyjny 3.1 Ochrona przygranicznego dziedzictwa etnicznego i kulturowego

Bogate walory środowiska etniczno-kulturowego i pozytywne walory środowiska przyrodniczego stanowią dobrą okazję do rozwoju sektora kultury i turystyki.

Otwarcie przejścia granicznego z pewnością ożywiłyby handel i turystykę w aspekcie lokalnym. Poza tym stwarzałoby dogodne warunki do rozwoju turystyki pieszej i rowerowej, głównie w aspekcie kulturowym i etnicznym pogranicza. Aktualnie zauważa się brak rozwiniętej oferty turystyczno-krajoznawczej, oferty kulturalnej oraz rozwiniętej infrastruktury usług turystycznych.

Konieczne jest tworzenie kompleksowych szlaków kulturalno-turystycznych rozumianych jako zespół bazy noclegowej (agroturystycznej), gastronomicznej, informacyjnej oraz infrastruktury towarzyszącej, w tym np. wypożyczalni sprzętu turystycznego (rowery, stadnina konna) skupionej wokół atrakcji turystycznych.

Bazując na zasobach dziedzictwa etniczno-kulturowego pogranicza, należy rozwijać organizowane wydarzenia kulturalne i nadać im rangę ogólnokrajową, a w miarę możliwości międzynarodową.

Działania powinny być skierowane na zachowanie i ochronę materialnego dziedzictwa kulturowego dla celów kulturalnych i turystycznych. Działania tego typu poprawią również wizerunek gminy, przyczynią się do wzrostu atrakcyjności, mogą również posłużyć integracji i wymianie międzynarodowej.

Kierunki działań celu 3.1 są spójne z kierunkami działań celu 1.2 i 1.4.

Główne kierunki działań:

- Otwarcie przejścia granicznego na terenie gminy
- Renowacja, konserwacja i adaptacja obiektów zabytkowych na terenie gminy dla celów kulturalnych i turystycznych
- Rozwój i wzrost rangi gminnych wydarzeń kulturalnych (Dni Grottgerowskie, Międzynarodowe Plenery Malarskie, Transgraniczne Polsko-Ukraińskie Dni Dobrosąsiedztwa, uroczystości religijno – odpustowe Dyniska – Uhnów,)
- Wspieranie rozwoju sektora turystycznego, agroturystycznego i gastronomicznego (bazy noclegowo-gastronomicznej, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych, rowerowych i kulturowych ścieżka turystyczna dydaktyczno-historyczna im. Artura Grottgera w miejscowości Dyniska)
- Rozwijanie turystyki weekendowej i rekreacyjnej (w tym wykorzystanie walorów przyrodniczych do celów edukacyjnych)
- Rozwój i promocja produktu lokalnego (potrawy regionalne, produkty rękodzielnicze)
- Powołanie organizacji pozarządowej działającej w obszarze promocji kultury i turystyki gminnej

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Program LEADER - Stowarzyszenie „Gó Grzędy Sokalskiej”
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Programy grantowe ogólnopolskich organizacji pozarządowych
- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006

Cel operacyjny 3.2 Zwiększenie rozpoznawalności gminy w kraju i za granicą

We współczesnej gospodarce rynkowej jednostki samorządu terytorialnego (podobnie jak podmioty gospodarcze) konkurują ze sobą o nowych mieszkańców, inwestorów, turystów, imprezy kulturalne, itp. Ważne jest, by umiejętnie wykreować wizerunek gminy przyjaznej i otwartej na turystów, przedsiębiorców i świat zewnętrzny. Współczesne technologie informacyjno-komunikacyjne (głównie Internet) stanowi podstawowe i nieograniczone źródło informacji. Współpraca międzynarodowa i transgraniczna z innymi

samorządami i organizacjami życia społecznego umożliwia wymianę doświadczeń i stanowi doskonałą pomoc przy planowaniu i rozwoju gminy. Bazując na doświadczeniach innych można uniknąć wielu błędów.

Skutecznie prowadzona współpraca międzyregionalna w układzie dwustronnym lub sieciowym, realizowana w ramach działania prowadzi do podniesienia jakości administracji samorządowej, rozwoju kapitału społecznego i konkurencyjności gminy.

Kierunki działań celu 3.2 są spójne z kierunkami działań celu 1.1, 1.2, 1.4 i 2.1

Główne kierunki działań:

- Nawiązanie sieci kontaktów międzynarodowych z samorządami krajów UE i Ukrainy
- Promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym (portal internetowy, gazety, foldery, mapy, przewodniki, itp.)
- Rozwój i wzrost rangi gminnych wydarzeń kulturalnych, reaktywacja znaczących imprez gminnych, które się już nie odbywają
- Powołanie organizacji pozarządowej działającej w obszarze promocji kultury i turystyki gminnej

Źródła finansowania projektów:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007-2013
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013
- Program LEADER - Stowarzyszenie „G6 Grzędy Sokalskiej”
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
- Programy grantowe ogólnopolskich organizacji pozarządowych

3. Spójność strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Przyjęty układ celów jest w pełni zgodny z priorytetami strategicznymi *Strategii rozwoju kraju na lata 2007-2015*, a także wpisuje się strukturę celów *Strategii rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020*, *Strategii rozwoju powiatu tomaszowskiego*. Uwzględnia również obowiązujące dokumenty strategiczne na poziomie gminnym:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Ulhówek, Uchwała Nr XIV/63/03 Rady Gminy Ulhówek z dnia 29 grudnia 2003 r.
- Program ochrony środowiska dla gminy Ulhówek, sierpień 2004 r.
- Program zrównoważonego rozwoju Gminy Ulhówek – kanalizacja sanitarna, indywidualne oczyszczalnie ścieków
- Gminny plan gospodarki odpadami, maj 2006 r.
- Zintegrowana strategia rozwoju obszarów wiejskich gminy Grzędy Sokalskiej, 2006 r.
- Strategię rozwiązywania problemów społecznych w gminie Ulhówek na lata 2005-2010

4. System wdrażania i monitorowania realizacji strategii

Monitorowanie dokumentu planistycznego, jakim jest strategia polega na systematycznym zbieraniu danych (wartości wskaźników), na podstawie których dokonuje się okresowej oceny realizacji dokumentu. Analizy dokonuje się poprzez porównanie wskaźników bazowych (określonych na początku fazy wdrożeniowej strategii) z wartościami uzyskanymi po pewnym okresie czasu. Umożliwia to określenie, w jakim stopniu cele strategii są realizowane (postęp w osiąganiu celów), jaka jest efektywność wydatkowanych na realizację strategii środków, a także czy cele zostały dobrane właściwie. Taka analiza potwierdza słuszność wybranych celów, natomiast w przypadku negatywnych wyników (np. w przypadku stwierdzenia, że któryś z celów strategii nie jest realizowany) pozwala na zastanowienie się nad przyczynami takiego stanu rzeczy i podjęciu kroków naprawczych.

Z uwagi na fakt, że strategia obejmuje swym zakresem również dziedziny nie będące w kompetencjach gminy, w proces monitorowania powinny włączyć się podmioty oraz osoby działające na terenie gminy, bez udziału których realizacji celów strategicznych nie zostanie osiągnięta.

Wdrożenie strategii

Wdrożenie strategii w oparciu o finanse i dotacje publiczne (budżetu gminy i środków unijnych) na działania wspierające rozwój społeczno-gospodarczy, wymaga stworzenia systemu instytucji i procedur, które zapewnią, że środki te będą wydatkowane efektywnie. System wdrażania strategii będzie funkcjonował w oparciu o działania polegające na:

- aktualizacji strategii pod kątem spójności jej treści z dokumentami programowymi wyższego rzędu
- aktualizacji statystycznej treści analitycznej strategii wraz z upływem czasu
- przekazywaniu partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji wsparcia finansowego)
- współpracy z jednostkami publicznymi odpowiedzialnymi za przeprowadzanie projektów „twardych” jak i „miękkich”
- wydawaniu jednostkom ubiegającym się o środki zewnętrzne opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii
- informowaniu społeczności lokalnej o istnieniu strategii i obranych kierunkach rozwoju, postępach i efektach wdrażania strategii
- dokonywaniu koniecznych modyfikacji i zmian wynikających ze zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i sytuacji wewnętrznej gminy

Monitoring i pomiar wskaźników

Organem odpowiedzialnym za wdrożenie strategii jest Wójt Gminy wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniego Planu Inwestycyjnego. Wytypowany przez Wójta referat Urzędu Gminy będzie zobowiązany do przygotowania raz w roku sprawozdania o postępie realizacji programów strategicznych zawierających m.in. wyniki nadzorowanych przez siebie przedsięwzięć w oparciu w wskaźniki bazowe. Sprawozdanie ułatwi śledzenie zaawansowania prac w zakresie poszczególnych działań, co umożliwi podjęcie interwencji w przypadku braku postępów bądź wystąpienia trudności w trakcie ich realizacji.

Ocena realizacji strategii w części dotyczącej zadań gminy, dokonywana będzie przez Radę Gminy w okresach rocznych, wraz z rocznym sprawozdaniem z wykonania budżetu. Wójt Gminy będzie wówczas przedkładał Radzie Gminy raport z realizacji programów strategicznych.

Realizacja zdefiniowanych celów strategicznych będzie w dużej mierze uzależnione od tego, czy inne podmioty (jak np. organizacje publiczne, przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje społeczne formalne i nieformalne, mieszkańcy) zechcą włączyć się w realizację działań przyjętych w niniejszej strategii. Zakłada się, że zaproponowane cele odpowiadają potrzebom i możliwościom rozwojowym gminy, a także że w procesie konsultacji społecznych osiągnięta została ich społeczna akceptacja. Dla przyśpieszenia tych działań i zachęcenia innych podmiotów do respektowania założeń strategii samorząd gminny może udzielać wsparcia merytorycznego i informacyjnego podmiotom, których projekty będą wpisywać się w założenia strategii.

Przykładowe rodzaje wskaźników bazowych w oparciu o które dokonywany będzie monitoring realizacji strategii w sprawozdaniu kierowanym do Wójta Gminy:

Cel	Wskaźnik
Cel strategiczny 1: Wysoka jakość życia i pracy w gminie	
Cel 1.1 Poprawa jakości i dostępności usług publicznych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba projektów wdrożonych na rzecz administracji samorządowej ▪ suma pozyskanych środków pozabudżetowych ▪ liczba inicjatyw partnerskich ▪ liczba obiektów poddanych modernizacji i/ lub wyposażeniu
Cel 1.2 Rozwój kapitału społecznego, edukacji oraz przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba rozpoczętych i wdrożonych lokalnych inicjatyw społecznych ▪ liczba dzieci i uczniów objętych nowymi działaniami edukacyjnymi ▪ liczba nowopowstałych partnerstw ▪ liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców ▪ liczba organizacji pozarządowych
Cel 1.3 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba osób objętych doradztwem i/ lub szkoleniem ▪ liczba nowopowstałych instytucji

Cel 1.4 Rozwój sektora usług pozarolniczych i okołorolniczych

- średnia wielkość areatu gospodarstwa rolnego
- odsetek gospodarstw produkujących na rynek
- liczba gospodarstw ekologicznych
- liczba powstałych miejsc pracy
- liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystycznym, gastronomicznym i okołorolniczym
- wielkość dochodów gminy z tytułu udziału w podatku CIT
- udział gospodarstw agroturystycznych w liczbie gospodarstw rolnych

Cel strategiczny 2: Zrównoważony i trwały rozwój gminy

Cel 2.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy i mieszkańców

- liczba przejść granicznych na terenie gminy
- długość wyremontowanej sieci dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą
- stan nawierzchni dróg
- liczba wdrożonych projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego
- odsetek osób z dostępem do Internetu

Cel 2.2 Rewitalizacja przestrzeni publicznej

- powierzchnia zrewitalizowanej przestrzeni miejskiej
- liczba centrów miejscowości
- liczba boisk i placów zabaw
- powierzchnia zrewitalizowanego parku
- liczba wdrożonych projektów „miękkich”

Cel 2.3 Ochrona środowiska naturalnego i zdrowia mieszkańców

- długość sieci wodno-kanalizacyjnej
- stan zwodociągowania i skanalizowania gminy
- liczba projektów wdrożonych na rzecz ochrony zdrowia

Cel strategiczny 3. Promocja gminy i dziedzictwo pogranicza

Cel 3.1 Ochrona przygranicznego dziedzictwa etnicznego i kulturowego

- liczba obiektów zabytkowych poddanych konserwacji
- liczba przejść granicznych na terenie gminy
- liczba turystów i uczestników imprez gminnych
- liczba gospodarstw agroturystycznych
- powierzchnia i obłożenie bazy noclegowej
- długość ścieżek rowerowych, edukacyjnych, szlaków turystycznych, itp.

Cel 3.2 Zwiększenie rozpoznawalności gminy w kraju i za granicą

- liczba umów partnerskich z innymi gminami/miastami (w tym z zagranicy)
- liczba organizacji pozarządowych
- nakład materiałów promocyjnych
- ruch na stronie internetowej

Znaczna liczba danych w oparciu o które dokonuje się weryfikacji wskaźników dostępna jest w ramach oficjalnej statystyki i będzie pozyskiwana z Banku Danych Regionalnych GUS. Wskaźniki te w większości zostały wykorzystane w części analityczno-diagnostycznej strategii, przy opisie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

5. Źródła finansowania strategii

Głównymi źródłami finansowania strategii będą:

- budżet gminy (wydatki własne)
- zewnętrzne środki publiczne (programy finansowane z Unii Europejskiej)
- pożyczki i zobowiązania długoterminowe

Dotychczasowa polityka finansowa gminy prowadzona była rozsądnie – coroczne wydatki równoważyły dochody budżetowe. W 2007 roku zadłużenie finansowe gminy wynosiło 13%. Gmina posiada dobrą kondycję finansową do zaciągania zobowiązań niezbędnych do współfinansowania inwestycji ze środków Unii Europejskiej.

Dostępne środki inwestycyjne gminy powinny być wykorzystywane przede wszystkim na zapewnienie współfinansowania do projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej. Szacuje się, że wartość środków pomocowych, przypadających w latach 2007-2015 na 1 mieszkańca wsi na Lubelszczyźnie, wyniesie około 5 300 zł.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze źródła finansowania rozwoju gminy z funduszy unijnych, ze wskazaniem ilości środków, jakie mogą być skierowane na obszary wiejskie.

Lp	Nazwa programu	Instytucja zarządzająca	Szacowana alokacja na województwo (w mln zł)*	Szacowana alokacja na obszary wiejskie (w mln zł)
1.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa / Urząd Marszałkowski	4 036	4 036 (100%)
2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL)	Urząd Marszałkowski	4 393	1 934 (44%)
3.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 946	194,6 (10%)
4.	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 919	46 (2,4%)
5.	Program Partnerstwa i Sąsiedztwa 'Polska-Białoruś-Ukraina'	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	74	15 (20%)
RAZEM			12 368	6 226 (50%) 5 300 zł / per capita

* Alokacje przeliczono na złote po kursie 3,8 zł/ euro

6. Proces konsultacji społecznych nad strategią

Aby strategia gminy w pełni odpowiadała oczekiwaniom i potrzebom mieszkańców, a także dawała władzom gminy większą szansę na jej rozwój, zostały przeprowadzone konsultacje społeczne. W świetlicy Urzędu Gminy odbyły się dwa spotkania - pierwsze zostało zorganizowane 04.12.2007 i uczestniczyło w nim 56 osób (sołtysi, radni, mieszkańcy gminy, przedstawiciele KGW i OSP), drugie natomiast odbyło się 19.12.2007, na które przybyło 62 osoby (sołtysi, radni, mieszkańcy gminy, przedstawiciele KGW i OSP).

Na pierwszym spotkaniu przeprowadzono w formie warsztatów grupowych pełną analizę SWOT obejmującą główne sfery życia społeczno-gospodarczego gminy: infrastrukturę techniczną, sferę gospodarczą, sferę społeczną, rolnictwo, turystykę i kulturę. Analiza uzupełniona została pomysłami mieszkańców na rozwiązanie kluczowych problemów wskazanych w SWOT. Pod koniec spotkania uczestnicy wypełnili również ankiety (56 szt.), wskazując na główne problemy oraz potencjały rozwojowe gminy, a także inwestycje i działania konieczne do realizacji, w celu przyspieszenia rozwoju gminy.

Drugie spotkanie stanowiło podsumowanie potencjałów rozwojowych, szans i zagrożeń gminy na tle gmin sąsiednich, powiatu i województwa lubelskiego. Poddano również pod konsultację układ celów strategicznych i operacyjnych strategii oraz Wieloletniego Planu Inwestycyjnego. Spotkanie miało formę prezentacji multimedialnej.

W ankiecie przeprowadzonej na pierwszym spotkaniu respondenci mieli wskazać:

1. główne problemy rozwojowe gminy
2. konieczne inwestycje, które zwiększyły szansę na poprawę sytuacji gminy
3. działania samorządowe, które mogą pozytywnie wpłynąć na losy gminy i jej mieszkańców
4. główne walory, atuty gminy, wyróżniające ją od innych gmin
5. kierunki rozwoju gminy jakie byłyby szczególnie korzystne z uwagi na jej położenie i posiadane atuty

Ankiety wypełniło 56 osób i z tych odpowiedzi wyłania się obraz głównych problemów, ale także najbardziej pożądane przez władze gminy, kierunki rozwoju i jej dalsza działalność.

Według gości zebranych na konsultacjach, *głównymi problemami są*

- zły stan dróg
- słaba infrastruktura kanalizacyjna
- brak dostępu do taniego Internetu
- niskie dochody mieszkańców
- wyludnianie się miejscowości

Do *marginalnych problemów* w gminie zostały zaliczone:

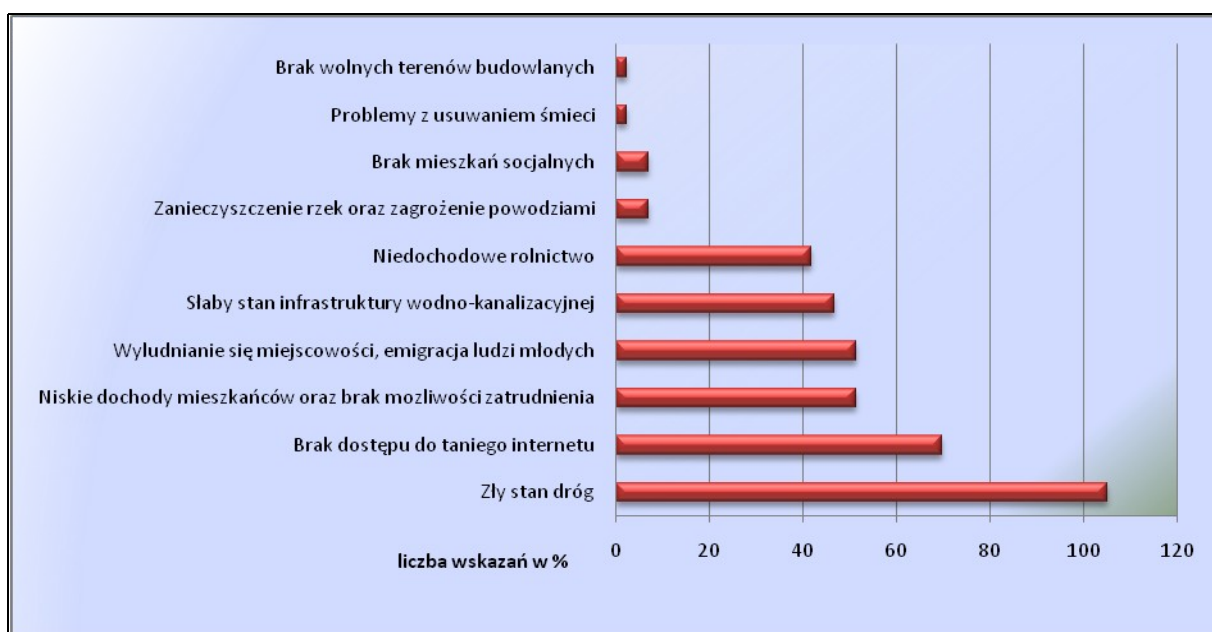
- brak mieszkań socjalnych

- brak wolnych terenów budowlanych
- problemy z usuwaniem śmieci

Innymi nie wyszczególnionymi problemami na poniższym wykresie, ale wskazanymi przez respondentów w mniejszej ilości są:

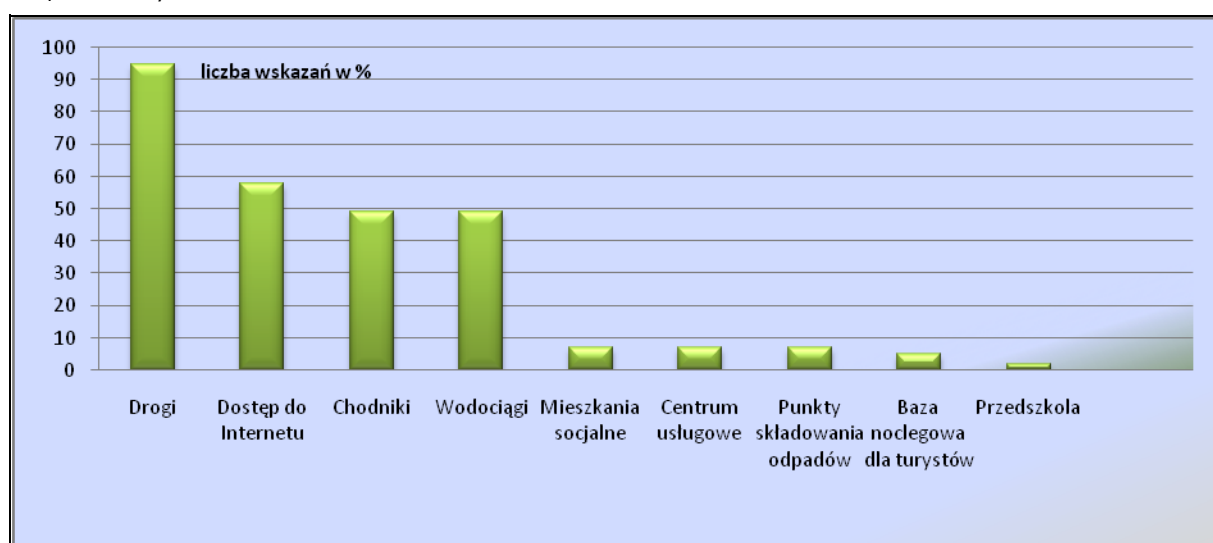
- patologie społeczne
- problemy edukacyjne
- niska jakość obsługi interesantów w UG

Wykres 30. Problemy widziane oczyma mieszkańców (ilość % nie sumuje się do 100 gdyż respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź)

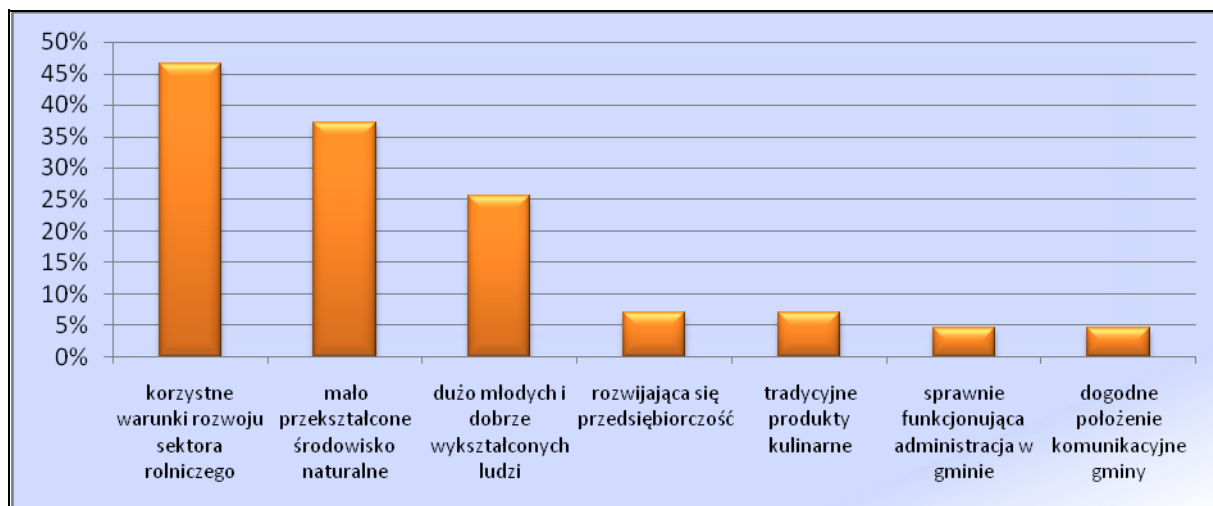
Po wskazaniu problemów gminy, respondenci poproszeni byli o wskazanie inwestycji jakie powinny być ich zdaniem zrealizowane w gminie.

Wykres 31. Przedsięwzięcia, które zdaniem mieszkańców należy zrealizować w pierwszej kolejności (ilość % nie sumuje się do 100 gdyż respondenci mogli wskazać więcej niż 1 odpowiedź)

Następnie mieszkańcy zostali poproszeni o wskazanie naturalnych zasobów, świadczących o przewadze konkurencyjnej gminy.

Wykres 32. Najważniejsze walory gminy wskazane przez mieszkańców

Wyniki z ankiet posłużyły, jako jedno z ważnych kryteriów, przy wyborze strategicznych kierunków rozwoju gminy.

Załącznik 1. Wieloletni Plan Inwestycyjny

Wieloletni Plan Inwestycyjny stanowi instrument wdrażania strategii. Zawiera wykaz najważniejszych zadań inwestycyjnych gminy, które będą realizowane w pierwszym okresie obowiązywania strategii. Zadania te wynikają z celów operacyjnych strategii i ich wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia określonych wskaźników przyjętych w systemie monitorowania strategii.

Wyboru zadań do WPI dokonano w oparciu o następujące kryteria:

- Zgodności ze strategią rozwoju gminy i wpływu na osiągnięcie celów strategii
- Oddziaływania społeczno-gospodarczego przedsięwzięcia
- Pilności realizacji zadania
- Zdolność gminy do zapewnienia współfinansowania na wybrane do realizacji zadania
- Realnych możliwości współfinansowania inwestycji ze środków zewnętrznych
- Możliwości pozyskania partnera do zadania realizacji zadania w partnerstwie
- Wyniki badań ankietowych społeczności pozyskane podczas konsultacji społecznych
- Efektywności ekonomicznej zadania
- Wpływu na ochronę środowiska naturalnego

Na obecnym etapie nie jest możliwe ostateczne określenie poziomu i zakresu dofinansowania poszczególnych zadań ze źródeł zewnętrznych, dlatego niniejszy wykaz zadań ma charakter wyłącznie indykatywny. Zakłada się, że

zadania te będą dodatkowo zatwierdzone przez Radę Gminy w trybie ustawy o finansach publicznych.

5			2013	150 000	RAZEM:	0	0	0	0	0	0	150 000
	Termomodernizacja budynku administracyjnego w Ulhówku	Urząd Gminy			Budżet UE	0	0	0	0	0	0	127 500
					Budżet gminy	0	0	0	0	0	0	22 500
RAZEM 1.1		X	X	1 150 000		0	0	0	0	450 000	0	150 000
Cel strategiczny 2: Zrównoważony i trwały rozwój gminy												
2.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy i mieszkańców												
6			2007	238 567	RAZEM:	2 000	236 567	0	0	0	0	0
	Budowa drogi gminnej nr 011995L w Tarnoszynie	Urząd Gminy	2008		Budżet UE	0	201 081	0	0	0	0	0
					Budżet gminy	2 000	35 486	0	0	0	0	0
7			2007	651 904	RAZEM:	2 500	649 404	0	0	0	0	0
	Budowa drogi gminnej nr 012007L w Żernikach	Urząd Gminy	2008		Budżet UE	0	551 993	0	0	0	0	0
					Budżet gminy	2 500	97 411	0	0	0	0	0
8			2010	1 000 000	RAZEM:	0	0	0	500 000	500 000	0	0
	Budowa drogi gminnej nr 011927L Hubinek-Rzeczycza	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	425 000	425 000	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	75 000	75 000	0	0
9			2010	60 000	RAZEM:	0			30 000	30 000	0	0
	Przebudowa drogi gminnej w Szczepiatynie	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	25 500	25 500	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	4 500	4 500	0	0
10			2010	500 000	RAZEM:	0	0	0	250 000	250 000	0	0
	Przebudowa drogi gminnej w Wasylowie Osadzie	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	212 500	212 500	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	37 500	37 500	0	0
11			2009	200 000	RAZEM:	0		100 000	100 000	0	0	0
	Przebudowa drogi gminnej w Ulhówku	Urząd Gminy	2010		Budżet UE	0	0	85 000	85 000	0	0	0
					Budżet gminy	0	0	15 000	15 000	0	0	0
RAZEM 2.1		X	X	2 650 471		4 500	885 971	100 000	880 000	780 000	0	0
2.3 Ochrona środowiska naturalnego i zdrowia mieszkańców												
12			2007	3 936 544	RAZEM:	20 381	2 583 663	1 332 500	0	0	0	0
	Budowa wodociągu Rzeplin - Rokitno - Żerniki	Urząd Gminy	2008		Budżet UE	0	2 196 113	1 132 625	0	0	0	0
			2009		Budżet gminy	20 381	387 550	199 875	0	0	0	0
13			2007	1 147 448	RAZEM:	31 973	0	223 095	892 380	0	0	0

	Budowa wodociągu Rzeczyca	Urząd Gminy	2009		Budżet UE	0	0	189 630	758 523	0	0	0
			2010		Budżet gminy	31 973	0	33 465	133 857	0	0	0
14			2010	2 000 000	RAZEM:	0	0	0	1 000 000	1 000 000	0	0
	Budowa wodociągu Wasylów-Korczmin-Machnówek- -Budyń	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	850 000	850 000	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	150 000	150 000	0	0
15			2010	2 000 000	RAZEM:	0	0	0	1 000 000	1 000 000	0	0
	Budowa kanalizacji Ulhówek	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	850 000	850 000	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	150 000	150 000	0	0
RAZEM:		X	X	14 384 934	X	56 854	3 469 634	1 555 595	3 672 380	2 780 000		0
16			2010	500 000	RAZEM:	0	0	0	250 000	250 000	0	0
	Modernizacja kotłowni Ulhówek	Urząd Gminy	2011		Budżet UE	0	0	0	212 500	212 500	0	0
					Budżet gminy	0	0	0	37 500	37 500	0	0
RAZEM 2.3		x	x	9 583 992		52 354	2 583 663	1 555 595	3 142 380	2 250 000		0
SUMA 1.1+2.1+2.3		x	x	13 384 463		56 854	3 469 634	1 655 595	4 022 380	3 480 000		0 150 000